

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 1беті	

Дәріс кешені

Пәні: Фитокосметология

Пән коды: FK 5201

БББ атауы: 6В10106 «Фармация»

Оқу сағаттарының/кредиттердің көлемі – 150/5

Оқытылатын курс пен семестр: 5 курс, 9 семестр

Дәріс көлемі: 10

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы	044/66-09-( )	
Дәріс кешені	48 беттің 2беті	

Дәріс кешені «Фитокосметология» пәнінің жұмыс оқу бағдарламасына (силлабус) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды.

Хаттама №16 «28» 06 2024 ж.

Кафедра меңгерушісі фарм.ғ.к., профессор м.а.

Орынбасарова К.К.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 3беті	

№ 1 Дәріс

1. Тақырыбы: Косметологияға кіріспе. Косметология саласындағы негізгі терминдер мен түсініктер. Фитокосметология.

2. Мақсаты: Білім алушыларды пәнмен, косметология саласындағы негізгі терминдермен және ұғымдармен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

1. Косметология туралы түсінік және оның қазіргі медицинадағы орны.

2. Косметологиядағы түрлері мен бағыттары.

3. Өсімдіктерді косметикалық мақсатта пайдалану тарихы.

Косметология гректің екі сөзінен шыққан «косметикалық» - безендіру қабілеті және «логос» - ғылым. Ежелгі заманнан бері адамдар белгілі бір тәсілдерді қолдана отырып, сыртқы келбеттеріндегі кемшіліктерді жасыруға және қоғамда қабылданған сұлулық канондарына бағынуға тырысты. Қазіргі заманғы косметология - бұл ғылым, өнер, көптеген пәндер мен қолданбалы дағдылардың бірігуі. Екі үлкен тармақ бар: эстетикалық және медициналық косметология. Эстетикалық косметология, өз кезегінде, екі бағытқа ие: профилактикалық және декоративті. Эстетикалық косметологияның міндеті - адамның сұлулығын ерекше атап өтіп, радикалды әдістерден аулақ болып, оның сыртқы көрінісіне байқалмайтын кемшіліктер жасау. Екі сала да қарапайым аппараттық технологияларға мүмкіндік береді.

Профилактикалық косметология науқастың терісін толық күтуге бағытталған. Оның мақсаты терінің жастығын және сұлулығын ұзарту, әр түрлі қолайсыз факторлардың - жаман экологияның, күн радиациясының, тамақтанбаудың, стресстің жағымсыз әсерін азайту. Оған мыналар кіреді:

- денені әр түрлі әдістермен жақсарту, белсенді өмір салтын насихаттау және қолдау, рационалды тамақтану, дұрыс ұйқы мен ояу режимін орнату, жүйке жүйесін нығайту;
- миостимуляторлы, лимфалық дренажды және терінің тұтастығын бұзбайтын басқа құралдарды қолдана отырып, шашты, тырнақты, бет пен дене терісін күтудің оңтайлы құралдарын таңдау.

Эстетикалық косметологияны жоғары медициналық білімі жоқ косметологтар немесе эстетиктер қолдана алады. Эстетиктер терінің тұтастығын бұзатын (контурлау, мезотерапия, ботулотоксиннің инъекциясы, орташа және терең қабықшалар, лазермен беткі қабаттар және т.б.) медициналық манипуляциялармен айналысуға, дерматологиялық ауруларды емдеуге, дәрі-дәрмектерді тағайындай алмайтындығын есте ұстаған жөн.

Сәндік косметология косметикалық кемшіліктерді аз байқауға немесе косметиканың көмегімен адамның сұлулығына баса назар аударуға бағытталған.

Фитокосметика - ароматерапия мен косметиканың симбиозы. Фитокосметология және оның құралдары теріні күтуде жаңа бағыт болып табылады, сондықтан оны дәстүрлі косметика мен косметологияға абсолютті балама ретінде ұсыну әлі ерте. Алайда қолда бар ақпаратқа және бірнеше ғылыми зерттеулерге сүйене отырып, оның артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалауға, нақты өнімдерді қолдануға көрсеткіштер мен қарсы көрсеткіштерді анықтауға тырысуға болады.

O'NTUSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 4беті	

Сондай-ақ, фитокосметологияны ароматерапиямен шатастырмау өте маңызды. Ароматерапия - бұл білімнің едәуір ауқымы. Ол организмнің жалпы жағдайын қалпына келтіруге және жақсартуға, ауруларды емдеуге, сыртқы түрін бақылауға және эмоционалды жағдайды жақсы деңгейде ұстауға арналған. Ароматерапия құралдары - физикалық әдістермен алынған табиғи өсімдік заттары; қуатты емдік әлеуеті бар.

Ароматерапия мен фито-косметология ұқсас, олар химиялық және синтетикалық заттарды емес, тек табиғи өсімдік өнімдерін пайдаланады. Айырмашылығы, денені тұтастай сауықтыруға бағытталған ароматерапия табиғи өнімдерді пайдаланудың әр түрлі формалары мен әдістерін қамтиды (мысалы, ішке қабылдау, ректалды енгізу, ингаляция, массаж, хош иісті шамдар мен хош иісті диффузорларды қолдану). фитокосметологияда тек теріні күту мәселелеріне баса назар аударылады.

4. Иллюстрациялық материалдар: ақпараттық

5. Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер

1. Косметология Ю.Ю. Дрибноход. – Ростов на Дону: Феникс, 2019 - 828 с.

2. Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.

Қосымша әдебиеттер

1. Рахимов, Қ. Д. Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус.: оқу құралы = Фитофармакология. Фармакология -Тезаурус : учеб. пособие /. - Алматы : ЖШС "Жания-Полиграф", 2015. - 528 с.

2. Развитие фитохимии и перспективы создания новых лекарственных препаратов. Кн. 3. Лекарственные формы фитопрепаратов и их фармакологическое изучение. Технология промышленного производства отечественных фитопрепаратов - Алматы : Ғылым, 2004. - 496 с.

3. Медетова, Л. Ш. Безеуге қарсы қолданылатын құрамында ихтиол бар емдік-косметикалық крем алу технологиясын жасау [Мjтін] : дис. ... мед. ғыл. магистрі акад. дәрежесін ізденуге арналған / Л. С. Медетова. - Шымкент : ОКМА, 2019. - 69 бет. +эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды басылдымдар

1. Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592с. <http://rmebrk.kz/book/1174521>

2. Есімова О.А. Дисперсті жүйелер негізіндегі косметикалық заттар: оқу құралы / О. А. Есімова, С. Ш. Құмарғалиева, Қ. Б. Мұсабеков; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2014. - 199 <https://elib.kaznu.kz/book/1449>

3. Дрибноход, Ю.Ю. Косметология. : Среднее медицинское образование - Изд. 3-е - Ростов н/Д: Феникс, 2019. - 828 с. <http://rmebrk.kz/book/1177774>

4. Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592 с. Эрнандес, Е.И., РМЭБ/<http://rmebrk.kz/book/1174521>

5. Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б /https://www.elib.kz/ru/search/read_book/57/

6. Сорокина, В. К. Косметология : пособие для врачей / В. К. Сорокина ; под редакцией Л. Н. Сорокина. — Санкт-Петербург : Фолиант, 2014. — 408 с. URL: <https://www.iprbookshop.ru/60920>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Косметология туралы түсінік және оның қазіргі медицинадағы орны.

2. Косметологиядағы түрлері мен бағыттары.

3. Өсімдіктерді косметикалық мақсатта пайдалану тарихы.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы	044/66-09-( )	
Дәріс кешені	48 беттің 5беті	

Дәріс № 2

1. Тақырыбы: Өсімдіктер және косметика. Косметика өндірісіне арналған дәрілік өсімдіктер. Дәрілік өсімдік шикізаттарын дайындау мен кептірудің негізгі ережелері

2. Мақсаты: Білім алушыларды косметика өндірісіне арналған дәрілік өсімдіктермен таныстыру. Білім алушыларға дәрілік өсімдік шикізаттарын дайындау мен кептірудің негізгі ережелерімен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

1. Өсімдік шикізатын косметологияда қолдану, мақсаттары және қолдану тәсілдері.
2. Косметологияда қолданылатын дәрілік өсімдік шикізаттының классификациясы.
3. Әр түрлі морфологиялық топтардың өсімдік шикізатын жинау ережелері.
4. Өсімдік шикізатын кептіру және сақтау

Барлық уақытта және тарихи дәуірде адамдар рухани және физикалық денсаулыққа, ішкі және сыртқы сұлулыққа қол жеткізуге ұмтылды. Адамдардың уақыттың жойқын әсеріне қарсы тұруға және жасына қарамастан сұлулық пен тартымдылықты сақтауға деген ұмтылысының арқасында ерекше өнер - косметика дүниеге келді (грек космендерінен - безендіру). Бұл өнер климаттық-экономикалық жағдайларға, адамзаттың даму деңгейіне байланысты әр түрлі уақытта әртүрлі формада көрінді.

Өз келбетін безендіру өнері Ежелгі Египетте, Арабияда, Персияда, Үндістанда, Қытайда жоғары дамыған; кейінірек - Ежелгі Римде, Грецияда, Византияда, Флоренцияда, Францияда және басқа елдерде.

Ежелгі Египетте тек дворяндар, жауынгерлер мен діни қызметкерлер ғана емес, сонымен қатар қарапайым дәрежедегі адамдар да сурет салған. Олар ағартқышты, ұнтақты, қызарғышты қолданды, тырнақтарын бояды. Мысалы, жасыл бояу көзге және қасқа қолданылған. Египеттіктер бояулардың, ұнтақтардың және майлардың барлық түрлерін жасау қабілеттерімен танымал болды. Алайда қорғасынның ақ және кинабардың (сынап) қызаруын қолдану кейде ауыр, тіпті өліммен улануға әкеліп соқтырды.

Ежелгі Үндістан мен Қытайда түрлі бальзамдар, өсімдік хош иісі, шаш пен тырнаққа арналған спрей, тушь қолданылған.

Раушан суы, бадам сүті және басқа да көптеген косметика Персиядан Еуропа елдеріне «келді».

Орта ғасырларда косметиканың дамуын «күнәкар денесін» безендіргендерді қудалайтын діни қызметкерлер тежеп отырды. Алайда, шіркеудің қарсылығына қарамастан, косметика әлі де бар. Ренессанс кезеңінде косметикаға деген құштарлық Италия мен Францияға тән. Әр түрлі косметиканы (ерін далабы, ұнтақ, иіссу, макияж және т.б.) көп мөлшерде тұтыну болды, олар өте қымбат болды және олар тек ауқатты адамдарға қол жетімді болды. Косметикаға артқан сұранысты қанағаттандыру үшін алғашқы парфюмерлік зауыттар ашылды.

Ежелгі Ресейде әйелдер сыртқы түрін безендіру үшін табиғи өнімдерді кеңінен қолданған: сүт, бал, квас, лопуха, ағаш және сиыр майы. Жуу үшін әр түрлі өсімдіктердің инфузиясы қолданылған. Қызылша мен сәбіз қызару ретінде пайдаланылды; бет терісін ағартуға арналған - қышқыл сүт, қырыққабат шырыны.

XVIII ғасырда. Санкт-Петербургте Даниловтың косметика дүкені Невский даңғылында пайда болды, онда әртүрлі сұлулық өнімдерін сатып алуға болатын.

Қазіргі заманғы косметиканың профилактикалық, терапиялық және декоративті бағыттары бар.

1. Медициналық және косметикалық өнімдер өндірісінде қолданылатын заттар

1.1 Қосалқы заттар

Қосалқы заттар әр түрлі функцияларды орындай алады. Олар негіздер, дисперсиялық орталар, құрылымдаушылар, беттік активті заттар ретінде қолданылады, сонымен қатар консерванттар, химиялық процестердің ингибиторлары (мысалы, антиоксиданттар), бояғыштар және т.б.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің ббегі	

Өсімдік майлары (күнбағыс, зәйтүн, шабдалы, зығыр тұқымы, жержаңғақ, жүгері, кастор, соя, күнжіт, жаңғақ және т.б.) майлы мөлдір сұйықтықтар болып табылады, олар глицерин мен жоғары май қышқылдарының эфирлері болып табылады. Өсімдік майлары, қанықпаған май қышқылдарының (линолен, линол, олеин, пальмитин және т.б.) болуына байланысты, тұтқырлығы аз және жануарлардың майларына қарағанда сұйық. Майлар (шабдалы, зығыр, күнбағыс) зардап шеккен аймақты тазарту үшін (жер қыртысын, қабыршақтарды, есірткі қалдықтарын кетіру), мақта жүнін көп сулап немесе майлық таңғыш қою үшін қолданылады. Майлар косметикалық препараттарда еріткіштер, дисперсиялық орта, сұйық майлардың негіздері және қалыпты және құрғақ теріні күтуге арналған биологиялық белсенді қоспалар ретінде қолданылады (әдетте 5 ... 10% концентрациясында). Ауаның төмен температурасындағы қысқы жағдайларда теріні қорғауға майдың мөлшері жоғары кремдер (кейде 30% дейін) қолайлы болады.

Какао майы - дене температурасында еритін тығыз, біртекті масса. Какао майы - косметикалық кремдердің құнды компоненті, оған 5% -ке дейін концентрацияда қосылады. Какао майын қосу қажетті консистенциялы кремдерді алуға, теріні нәрлендіретін және жасартатын әсерге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Какао майын пайдалану импорттық және қымбат өнім болғандықтан шектеледі.

. Жұмыртқа лецитині сусабындарда құрғақ және сынғыш шаштарға қолданылады, шашты шаюға арналған (ылғалдың жоғалуы мен ұзын шаштың сынуына жол бермейді, шашқа табиғи жылтыр және серпімділік береді),

Тістер - бұл ағаш діндерінде түзілген коллоидты мөлдір қалың жабысқақ массалар (шие желімі, араб сағызы немесе акация, өрік, бадам, қара өрік және басқа ағаштардан алынған араб сағызы). Тіс суы суда ериді және спиртте ерімейді. Косметикалық өнімдерде олар эмульгаторлар ретінде қолданылады.

Антиоксиданттар. Антиоксиданттар - тотығудың алдын алатын заттар (көбінесе фенолды қосылыстар мен хинондар қолданылады). Бекітілген сусабындар жасау үшін витаминдер, антиоксиданттар мен комплексондар қоспасы бар ақшыл-сарыдан ашық қоңырға дейін ашық түсті сұйықтық болып табылатын ВAD-С биологиялық белсенді қоспасы қолданылады.

Хош иісті заттар. Қазіргі уақытта хош иісті заттар ретінде жеке эфир майлары сирек қолданылады. Әдетте бұл табиғи және синтетикалық хош иісті өнімдердің қоспалары болып саналады.

Табиғи хош иістерге эфир майлары, шайырлар жатады (мысалы, стиракс).

Дәрілік заттарды дайындау ережелері өсімдік шикізаты.

Барлық дәрілік шикізат сатып алушылар мен жинаушылар дәрілік өсімдік материалдарын жинау, сақтау, орау және тасымалдау ережелерін қатаң сақтауы керек:

1. Дайындау:

Өсімдіктердің бүршіктерін көктемде (наурыз-сәуір) шырын ағып тұрған кезде, бүршіктер ісінген кезде қолмен жинайды. Көлеңкеде желдетілетін жылы бөлмеде, үйде немесе кептіргіштерде 25-30 С температурада кептіріледі, жұқа қабатқа жайылады.

Қабықты көктемде (наурыз-сәуір) шырын ағу кезеңінде жинайды. Бұтақтарда немесе жас діндерде бір-бірінен қашықтықта пышақпен 2 сақиналы кесу жасалады, қабықты ағашқа дейін кеседі. Бұл көлденең кесінділер бойлық кесіндімен байланысты, ал қабығы түтікке айнала отырып, ағаштан оңай бөлінеді. Жиналған қабықты қағазға немесе шүберекке жұқа қабатқа жайып, көлеңкеде ауада кептіреді, сондай-ақ кептіргіштерде бөлмені жиі желдетеді.

Толық көлемге жеткен жапырақтарды гүлдену алдында немесе гүлдеу кезінде қолмен жинайды, тек жәндіктер немесе саңырауқұлақтар таза және зақымдалмайды. Жиналған жапырақтарды жинау күнінде тез кептіру керек, оларды қағазға немесе кенепке көлеңкеде шатырдың астына жайып, ара-тұра араластырып, төңкеріп жіберіңіз.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 7беті	

Үстінгі бөлігі (шөп) өсімдіктердің басталуына дейін немесе гүлдеу кезеңінде жиналады, төменгі жапырақтар деңгейінде пышақпен, қайшымен немесе орақпен кесіледі. Кейде бүршіктері, жапырақтары мен гүлдейтін гүлдері бар жеке бұтақтарын немесе өсімдіктің жоғарғы бөлігін кесіп тастайды. Жиналған материалды кішкене бос сыпырғыштармен немесе сыпырғыштармен байлап, арқандарға, тіректерге іліп қояды немесе таза төсек-орынға жіңішке қабат етіп төсейді және таза ауада қалқандар астында кептіреді, кейде араластырады.

Гүлдер мен гүлшоғырларды қолмен жинайды немесе гүлдей бастаған кезде, олар әлі толық гүлденбеген кезде кеседі. Жинау шық кепкеннен кейін күн ашық, құрғақ күнде жүзеге асырылады. Егін жинау күні көлеңкеде таза ауада немесе жақсы желдетілетін жерлерде кептіріледі, оларды қағазға, дәкеге немесе төсек-орынға жұқа қабатқа жайып, бұған дейін сабақтарын бөліп алып, олардың кеуіп кетуіне жол бермейді. түссіздік.

Жемістер мен сабақтар оларды толық піскен кезде және қолмен жайылады: сабағы, дорба төселген себеттерге салыңыз. Зақымдалған жемістерді дереу тастаңыз. Кептіргіштерде немесе алдын ала қыздырылған пештерде кептірілген, жұқа қабатқа жайыңыз.

Тұқым піскен, бүтін және зақымдалмаған кезде ғана жиналады. Оларды қауыздар мен бөтен заттардан тазартады, содан кейін таза ауада немесе жылы бөлмеде кілемшелерге жұқа қабатқа шашыратып кептіреді.

Тамырлар, тамырлар мен түйнектер күзде өсімдіктің солуы кезінде, кейде көктемнің басында ауа бөлігінің өсуіне және жапырақтары пайда болғанға дейін жиналады. Бұл кезеңде тамырлар мен тамырлар желдетілетін бөлмелерде немесе 35-40 С температурада кептіргіштерде ең бай болып табылады, көбінесе айналады. дәрілік заттар. Қазылған тамырлар жерден мұқият тазартылады, ұсақ тамырлар мен зақымдалған бөліктерді кеседі, салқын сумен жуады. Валерианада, черемитсада және басқа өсімдіктерде ұсақ тамырлар қалады, өйткені олардың құрамында дәрілік заттар көп мөлшерде, қабығы ұзын тамырлар 10-20 см ұзындықтарға кесіледі, ал егер олар қалың болса, онда олар бірнеше бөлікке кесіледі бөліктер мен 1-2 күн таза ауада кептірілген, жұқа қабатқа жайылған, содан кейін жылы, жақсылап кептірілген.

2. Кептіру:

Ашық ауада өсімдіктердің жер асты бөліктері ғана кептіріледі. Өсімдіктердің жер үсті бөліктері шатырлардың астында немесе бөлмелерде және кептіргіштерде кептіріледі, өйткені дәрілік заттар күн сәулесінің әсерінен жойылады. Құрамында эфир майлары бар өсімдіктер 25-30 С температурада кептіріледі; құрамында гликозидтер мен алкалоидтар бар - 50-60 С температурада; шырынды және витаминді жемістер - 70-90 С температурада.

Өсімдіктерді жұқа, бос қабатта үстелдерге, сөрелерге, металл торлардан жасалған сөрелерге, матовкаға, дәкеге қою керек, ара-тұра біркелкі кебу үшін араластырып, олардың кеуіп кетпеуіне немесе кеуіп қалмауын қадағалаңыз. Тез кептіруді қажет ететін өсімдіктерді кейбір өсімдіктердің эфир майлары басқа өсімдіктерге әсер етпейтін етіп жоғарғы сөрелерге қою керек.

Құрамында күшті хош иісті немесе улы заттар бар өсімдіктерді басқа өсімдіктерден бөлек кептіру керек.

3. Сақтау орны:

Сақтаудың мақсаты - биологиялық белсенді заттар мен шикізатты материалдық құндылық ретінде сақтау. Дайындалған және кептірілген дәрілік шикізат қажет болған жағдайда қолданылады, сондықтан оның едәуір бөлігі сақталуы керек. Ол үшін кептірілген шикізат қағазға, полипропиленге немесе джут пакеттерге жақсы оралуы керек.

Нашар сақталған жағдайда, тіпті дұрыс жиналған және кептірілген шикізат емдік қасиеттерін жоғалтады немесе мүлдем жарамсыз болып қалады. Дәрілік заттарды таза, құрғақ, қараңғы, салқын және желдетілетін жерде сақтаңыз. Шикізаттың әр түрі бөлек сақталады және өсімдік түрін, оны жинау уақытын көрсете отырып жапсырылуы керек. Улы өсімдіктер улы емес өсімдіктерден бөлек сақталады; иісті өсімдіктер иіссіз өсімдіктерден бөлек сақталады. Өсімдік

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 8беті	

материалдарының нәзік бөлшектері (гүлдер, бүршіктер және т.б.) іштен қағазбен қапталған қораптарда, үйілген күйде, тебіссіз сақталады..

Қойма бөлмесі сөрелермен немесе биіктігі кемінде 25 см болатын заттармен жабықталған. Тіректер сөрелерінің ара қашықтығы кемінде 75 см. Қоймадағы температура + 10-12 С, ылғалдылығы 13% -дан аспайды. , дәрілік шикізаттың ылғалдылығы 13-15% құрайды. Шикізатты жоғары ылғалдылықта (нормативтік құжаттарда қарастырылған стандарттардан жоғары) сақтауға жол берілмейді, өйткені бұл оның өздігінен қызуына, көгеруіне, пісуіне және ыдырауына ықпал етеді.

Қоймалардағы ауаның ылғалдылығының жоғарылауы сонымен қатар шикізат сапасының төмендеуіне және ондағы белсенді заттардың азаюына әкеледі, әсіресе гигроскопиялық түрлерге (долана гүлдері, алқап гүлі, хенбик жапырағы, белладонна, және т.б.). Таңқурай, көкжидек, қарақат жиі ауамен бірге жақсы сақталады. Дәрілік шикізатты құрғақ, желдетілетін жерде, жабық ыдыста сақтау керек. Кесілген шикізат шүберек қапшықтарда, ұнтақ қос қапшықтарда сақталады. Дәрілік өсімдік шикізатының физико-химиялық қасиеттеріне байланысты полимерлі материалдардан орауға рұқсат етіледі.

Эфир майлары бар дәрілік өсімдік материалдары оқшауланған түрде жақсы жабық ыдыста сақталады. Дәрілік өсімдік шикізаты Мемлекеттік фармакопея талаптарына сәйкес мерзімді бақылауға ұшырауы керек. Қалыпты түсі, иісі және белсенді ингредиенттердің қажетті мөлшерін жоғалтқан шөптер, тамырлар, тамырлар, тұқымдар, жемістер, сондай-ақ зақымдану дәрежесіне байланысты көгеру, астық дақылдары зиянкестері қабылдамайды немесе пайдаланылады және бақылау. Сақтау кезінде жүрек гликозидтері бар дәрілік өсімдік материалдарына ерекше назар аудару керек. Олар үшін Мемлекеттік фармакопея сақтаудың қатаң мерзімдерін белгілеп, биологиялық белсенділіктің мазмұнын бірнеше рет қайта басқарды.

Улы және күшті дәрілік өсімдік материалдары жеке бөлмеде немесе жеке шкафта құлып пен кілт астында сақталады.

Шикізаттың әр түрі үшін сақтау мерзімі, сәйкесінше, сақтау мерзімі әр түрлі:

Жапырақтар, шөптер, гүлдер - 2-5 жастан аспайды;

Қайың бүршігі - 6 жасқа дейін;

Тамыры, қабығы - 5-7 жас;

Мия тамыры - 10 жасқа дейін.

Жарамдылық мерзімі жапсырмада көрсетілген.

Дәрілік өсімдіктерді орау:

Қаптаманың мақсаты - сақтау және тасымалдау кезінде шикізаттың сапасын сақтау. Контейнерге қойылатын талаптар: ол шикізатқа немқұрайлы, арзан, қол жетімді, берік, ыңғайлы, бүтін болуы керек.

Престеу - түбі мен қақпағы жоқ, қабырғалары ажыратылатын орамдық қораптарда жүзеге асырылады. Сөмке арзан матадан қораптың көлеміне қарай тігіліп, орама қорапқа салынып, қаптың шеттері қораптың жоғарғы жағына бекітілген. Десте шикізатпен толтырылып, нығыздалады. Содан кейін сөмкенің шеттері алынып тігіліп, қорапты бөлшектейді.

Престеу - шөптерге, қабықтарға арналған арнайы престерде жүргізіледі: қалдықтар немесе пішендер.

Дәрілік өсімдіктерді таңбалау

Таңбалаудың мақсаты - сақтау және тасымалдау кезінде шикізаттың белгілі бір түріне қажет шараларды сақтау (тасымалдау, сақтау және өңдеу кезінде шатасуларды болдырмау, тиісті шарттар мен шикізатты сақтау мерзімдерін сақтау және т.б.). Әр контейнерге (пакет, багаж, бума) затбелгі немесе затбелгі қойылған. Жапсырмада (тегте) келесі мәліметтер болуы керек:

шикізаттың атауы, оның салмағы;

жіберуші;

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 9беті	

алушы;

жинау күні мен орны.

Тасымалдау

Дәрілік шикізатты құрғақ, таза, иіссіз және қора зиянкестерімен жұқтырмаған жағдайда тасымалдау керек. Улы, күшті және эфир майы шикізаттарын тасымалдау басқа шикізат түрлерінен бөлек жүргізілуі керек.

4. Иллюстрациялық материалдар: ақпараттық

5. Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер

1.Косметология Ю.Ю. Дрибноход. – Ростов на Дону: Феникс,2019 - 828 с.

2.Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.

Қосымша әдебиеттер

1.Рахимов, Қ. Д. Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус.: оқу құралы = Фитофармакология. Фармакология -Тезаурус : учеб. пособие /. - Алматы : ЖШС "Жания-Полиграф", 2015. - 528 с.

2.Развитие фитохимии и перспективы создания новых лекарственных препаратов. Кн. 3. Лекарственные формы фитопрепаратов и их фармакологическое изучение. Технология промышленного производства отечественных фитопрепаратов - Алматы : Ғылым, 2004. - 496 с.

3.Медетова, Л. Ш. Безеуге қарсы қолданылатын құрамында ихтиол бар емдік-косметикалық крем алу технологиясын жасау [Мjтін] : дис. ... мед. ғыл. магистрі акад. дәрежесін ізденуге арналған / Л. С. Медетова. - Шымкент : ОҚМА, 2019. - 69 бет. +эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды басылдымдар

1.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592с. <http://rmebrk.kz/book/1174521>

2.Есімова О.А.Дисперсті жүйелер негізіндегі косметикалық заттар: оқу құралы / О. А. Есімова, С. Ш. Құмарғалиева, Қ. Б. Мұсабеков; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2014. - 199 <https://elib.kaznu.kz/book/1449>

3.Дрибноход, Ю.Ю. Косметология. : Среднее медицинское образование - Изд. 3-е - Ростов н/Д: Феникс, 2019. - 828 с.<http://rmebrk.kz/book/1177774>

4.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592 с. Эрнандес, Е.И.,РМЭБ/<http://rmebrk.kz/book/1174521>

5.Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар:Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/57/

6.Сорокина, В. К. Косметология : пособие для врачей / В. К. Сорокина ; под редакцией Л. Н. Сорокина. — Санкт-Петербург : Фолиант, 2014. — 408 с. URL: <https://www.iprbookshop.ru/60920>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Косметика жасауға арналған пайдалы өсімдіктер?

2. Косметологияда қолданылатын өсімдік шикізаттарының жіктелуі?

3. Өсімдік шикізатын косметологияда қолдану, мақсаттары мен тәсілдері?

4.Косметология туралы түсінік және оның қазіргі медицинадағы орны.

5.Косметологиядағы түрлері мен бағыттары.

6.Өсімдіктерді косметикалық мақсатта пайдалану тарихы.

7. Дәрілік заттарды дайындау ережелері.

8. Өсімдік шикізатын жинау.

9. Кептіру.

10. Сақтау

O'NTUSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 10беті

11. Қаптау.

Дәріс № 3

1. Тақырыбы: Косметикаға арналған шикізат. Дәрілік өсімдіктердің түрлері. Косметикалық дәрілік формалар.

2. Мақсаты: Білім алушыларды косметикалық дәрілік формалармен, косметикалық шикізатпен, дәрілік өсімдіктер түрлерімен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

1. Косметикалық дәрілік формалар.

2. Жіктелуі, талаптары, номенклатурасы, қолдану ерекшеліктері.

3. Тұндырмалар, лосьондар, ұнтақтар, майлар, пасталар және т.б.

4. Үй жағдайында және зертханада қарапайым косметикалық формаларды алудың негізгі әдістері.

КОСМЕТИКАҒА АРНАЛҒАН ШИКІЗАТ

Көптеген косметикалар табиғи немесе синтетикалық заттарға негізделген күрделі көп компонентті жүйелер.

Парфюмерлік және косметикалық өнімдер өндірілетін негізгі өнімдер мен заттарды қарастырамыз.

1. Май тәрізді заттар

Май тәрізді заттарға мыналар жатады:

- Жануарлардың май негіздері
- Өсімдік майлары
- Фосфолипид негіздері
- Минералды май негіздері
- Балауыздар
- Синтетикалық негіздер
- Коллоидтар.

Химиялық тұрғыдан алғанда, майлар триглицеридтер болып табылады - глицерин мен қаныққан және қанықпаған май қышқылдарының толық эфирлері, аз мөлшерде ди - және моноглицеридтер, фосфолипидтер, гликолипидтер, бос май қышқылдары, стеариндер және олардың эфирлері, бояғыш заттар, А, D, E, К дәрумендері, полифенолдар және олардың эфирлері. Майлардың химиялық, физикалық және биологиялық қасиеттері олардың құрамына кіретін триглицеридтермен және ең алдымен тізбектің ұзындығымен, қанықпаған май қышқылдарының дәрежесімен және олардың триглицеридте орналасуымен анықталады.

Жануарлар майлары

Бұл кейбір жануарлардың май тіндерінен алынған табиғи өнімдер. консистенциясы бойынша олар қатты және сұйық болып бөлінеді. Қатты май негіздері құрлықтағы сүтқоректілер мен құстардың ұлпаларында, сұйық - теңіз сүтқоректілері мен балықтардың ұлпаларында болады.

Ланолин (Lanolinum, Adeps lanae) - қой майының негізгі құрамдас бөлігі болып табылатын және қой жүнін жуу кезінде алынатын жануар майы. Сусыз ланолин құрамында холестерин, холестерин эфирлері және балауыз қоспалары көп. Бұл ингредиенттердің қатынасы айтарлықтай өзгеруі мүмкін.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы	044/66-09-( )	
Дәріс кешені	48 беттің 11беті	

Ланолин белсенді заттарды тасымалдайды. Ол күймейді, теріні тітіркендірмейді, ұзақ уақыт сақталса да химиялық бейтарап болып қалады, сумен жақсы араласып, эмульсия (крем) түзеді.

Гидрофильділігі жоғары ланолин судың едәуір мөлшерін - 25-30% дейін сіңіреді, сондықтан салқындатқыш кремдер – кольдкремдер (бет пен қолдың терісін жұмсартуға арналған жақпа) жасау үшін қолданылады.

Ланолин тұтқыр консистенцияға ие, бұл шаш фолликулаларының аузының бітелуіне және фолликулиттердің пайда болуына ықпал етеді, сонымен қатар терінің бетіне біркелкі таралмайды, сондықтан оны таза күйінде қолдануға болмайды. Жақпа майларда ол әдетте вазелинмен немесе өсімдік майларымен қоспада қолданылады және алынған негізге теріге еніп, сумен эмульсиялау қабілетін береді.

Ланолиннің спирттік фракциясы (холестерин және оксихолестерин) - сұйық немесе қатты парафинмен және сумен біріктірілген эуцерин майлы кремдердің кең таралған негіздерінің бірі - "майдағы су"типті эмульсиялар.

Соңғы жылдары ланолинді құрайтын спирттерге, әсіресе созылмалы экземамен немесе трофикалық жаралармен ауыратын науқастар арасында жоғары сезімталдық жағдайлары жиілеп кетті. Алайда, жалпы ланолинге төзбеушілік әлі де сирек кездеседі.

Шошқа майы (*Axungia Porcina, Adeps suillus*) - тері бетіне оңай жағылатын және біркелкі таралатын, жақсы төзімді, жоғары өткізгіштік қасиеттерге ие қатты май. Шошқа майы жақсы эмульгирленген және сумен жуылады, сондықтан оны сыртқы емдеуге, соның ішінде бас терісінің зақымдалуына негіз ретінде пайдалануға болады. Дегенмен, дерматологиялық тәжірибеде шошқа майына арналған жақпа қазір сирек қолданылады. Оларды 10 күннен артық сақтауға болмайды, өйткені олар тез күйіп кетеді және терінің тітіркенуін тудырады. Шошқа майына негізіндегі жақпалардың жарамдылық мерзімін ұзарту үшін оларға консервант - 1 - 4% бензой қышқылын қосу керек.

Балық майы (*oleum jecoris Aselli*) - әдетте треска балықтарының бауырынан алынады (треска, пикша, сайда). Оның құрамында 500 - 50000 ХБ/г бар А дәрумені, 40 - 200 хб/г бар Д дәрумені, сонымен қатар С және Е дәрумендері, аз мөлшерде йод, бром, хлор, күкірт және фосфор. Балық теріге жақсы төзімді - таза түрінде де, әртүрлі дәрілік қоспалардың құрамында болады. Дегенмен, оның жағымсыз иісі бар, тез бұзылады және ыстық мезгілде қолдануға болмайды.

Өсімдік майлары

Өсімдік майлары - сұйық майлар. Олар келесі топтарға бөлінеді::

- кебетін майлар:

зығыр майы (*Lini*), какао майы (*Cacao*), жаңғақ (*Nucis*), қарасора (*Cannabis*) және т. б.;

-кетпейтін майлар:

жартылай кебетін майлар - шабдалы (*Persicorum*), бадам (*Amygdalarum*), зәйтүн (*Olivarum*), кастор (*Ricini*), жержаңғақ (*Arachidis*), соя (*Soae*), күнбағыс (*Helianthi*), жүгері (*Maydis*), күнжіт (*Sesami*), мақта (*Gossypii*) және т. б.

Сұйық майлар теріге оңай енеді, тітіркендірмейді және құрғатпау керек.

Өсімдік майлары таза түрінде де, майлы түрінде езбенің құрамдас бөлігі ретінде де қолданылады. Таза түрінде олар теріні жұмсарту, зақымдануды шаңнан, кірден, қабыршақтардан, қыртыстардан тазарту, қолданылған дәрілік заттардың қалдықтарын кетіру үшін қолданылады.

Дәрілік өсімдіктер түрлері

Алтын тамыр

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 12беті	

Сабағы тік өсетін, көп жылдық шөп тектес өсімдік. Дәрілік шикізат ретінде оның барлық түрінің тамыры жиналады. Дұрыс жиналып, сақталған бұл өсімдік тамыры 2,53 жылға дейін шипалық қасиетін жоймайды. Алтын тамырдың құрамындағы экстракт ағзаның дене жұмысына шыдамдылығын арттырады, жүрекқан тамырлары жүйесін жақсартады, жоғарғы жүйке жүйесінің ырғағына жағымды әсер етеді, қан қысымын реттейді. Оны орнымен қолданбаса, кейбір адамдардың қан қысымын арттырып та жібереді. Адыраспан. Дәрілік шикізат ретінде шілде айында бұтақшаларын, жапырағы мен гүлін жинап алады. Ол - улы өсімдік. Халық емшілері адыраспанды адамның құяңын, сегізкөздің жүйке ауруын емдеуге пайдаланған. Малдәрігерлік тәжірибеде оның тұнбасымен малдың қышыма қотырын, түрлі тері ауруларын емдейді.

Арша. Оны кәдімгі арша, ем арша деп те айтады. Биіктігі 13,5 метр, қысыжазы көгеріп тұратын, бұталы өсімдік. Қара күзде өсімдіктің піскен жемісі (*қаракөк түстілері*) жинап алынып, ашық жерде ептеп кептіреді. Халық емінде арша жемісі ежелден-ақ несеп айдайтын және қуықтың қабынуын басатын дәрі ретінде қолданылып келеді. Аршамен тіс тазалау пайдалы.

Ащы мия. Оны ақ мия деп те атайды. Көп жылдық шөп тектес өсімдік. Бүкіл шөбі мен тұқымы дәрі. Басты ем болатын аурулары: жедел және созылмалы дизентерияға; асқазан ауырып, аздап запыран құсқанда; шиқан, сыздауық және басқа жарақаттың іріңдеуіне, жараларға; қышыма, бөріткен, ескілікті теміреткіге; ақ кір көп келуге. Улы дәрі. Абайлап қолдану қажет. Ащы қарбыз. Көп жылдық өрмелегіш сабақты өсімдік, ұзындығы он сантиметрдей. Тамыр түйнегі етті, сабағы көп бұтақты, мұртша ширатылып өседі. Басты ем болатын аурулары: кеңірдекшелердің созылмалы қабынуына; кеуде толып, тынышсызданып ауырғанда; жүрек шаншып ауырғанда; емшек безінің шұғыл қабынуына; жұтқыншақ ауырып, үн қарлығына. Ащы қарбыз тамыры қанды несеп ауруына ем болады.

Арпа бір жылдық шөп тектес дақыл. Халық медицинасында бойға қуат беретін арпа дәнінің қайнатпасы асқазан мен ішек ауруларын, денедегі бөртпелерді жазып, бүйректегі тасты түсіріп, қуықтың қабынуына ем.

Дәрмене жусан онымен емдеу ғылыми медицинаға қосылған үлкен үлес. Қазақтың халық емшілері ішек құрты ауруына қарсы қолданған. Бабаларымыз бұл өсімдікті атам заманнан бері шет елдерге сауда керуендері арқылы көп мөлшерде жіберіп отырды. Қара жусанның тамырын тәбет ашуға, ішек, асқазан, бауыр, өт қалтасы ауруына пайдаланады.

Женьшень ол тіршілік тамыры саналады. Аралия тұқымдасы панак туысына жататын көп жылдық шөптесін өсімдік. Биіктігі 50 сантиметрдей, тамыры жуан, бұтақталған, сыртқы қабығы ақ, қатты. Өте баяу өсіп, 10-11 жылдан кейін жеміс береді. Оның тамырында тритерпен глюкозидтері (*сергіткіштік қасиеті бар*) кездеседі. Женьшеньнің тамырынан дайындалған дәрі-дәрмек, ұнтақ, тұнба медицинада организмнің жалпы тіршілік қабілетін, ауруға төзімділігін арттырып, кейбір жүйке және жүрек - қан тамыры ауруларын емдеуге қолданылады.

Мойыл биіктігі 3,58 метрлік, ағаш немесе бұталы өсімдік, жемісі - қара сүйекше. Дәрілік шикізат - жемісі. Жеміс тұнбасы жас бұзаулардың іш өтуін тоқтатады. Шыбын-шіркей, кене т.б. зиянкестерді қыру үшін ағаш қабығының тұнбасы пайдаланылады. Ол үшін ағаш қабығының 100 граммы 5 литр суға ерітіліп, шыбын-шіркейі мол жерге шашылады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 13беті	

«Косметикалық дәрілік формалар» Дәрісте әртүрлі косметикалық дәрілік формалар талқыланады. Аэрозольдер - бұл қатты немесе сұйық бөлшектер ілінген газдардың қоспасы болып табылатын дисперсті жүйе. Аэрозоль клапан қондырғысы бар арнайы ыдыста қысымға ұшырайды.

Аэрозольдер банка шайқалғаннан кейін шашыратқыштың бас жағына басу арқылы бүрку арқылы қолданылады. Қазіргі уақытта аэрозольдерді қолдану фреонның құрамына байланысты шектеулі, бұл улы әсер етеді және атмосфераның озон қабатын бұзады. Әдетте дезодоранттар аэрозольдерде болады. Дезодоранттар - терінің бактериялық флора әсерінен бөлінуінен болатын жағымсыз иістің алдын алуға арналған өнімдер. Дезодоранттардың екі түрі бар: біріншісі терді тердететін дәрілермен төмендетеді, екіншісі терді бактерияға қарсы агенттермен, оның шығарылуын төмендетпестен тазалайды. Бұл бөлімше теориялық болып табылады, өйткені іс жүзінде агенттер дезодоранттарда қолданылады, олардың әрекеті антиперспирантты және бактерицидтік болып табылады. Көбінесе антиперспиранттар теріні қатайтатын агенттер болып табылады. Олардың әсер ету механизмі толық зерттелмеген.

Олар белоктарды жасуша бетіне жинайды деп саналады. Тарылту әсері терінің жиырылуымен және мыжылуымен қатар жүруі мүмкін, бұл кезде тер бездерінің аузы азаяды, нәтижесінде сығынды бөлінеді. Сонымен қатар, эффект жергілікті болуы мүмкін. Әдетте антиперспирантты агенттер алюминий және мырыш тұздары болып табылады. Алюминий тұздары уақыт өте келе әлсірейтін антисептикалық әсерге ие. Тарылту әсері аниондармен анықталады: ең белсенділері сульфат және хлоридті аниондар. Алюминий тұздары тердің бөлінуін 40% төмендетеді. Алайда кейбір авторлар алюминий тұздары тер бездерінің саңылауларын жауып, тердің ағып кетуіне жол бермейді деп санайды. Мырыш өнімдерінен мырыш оксиді, мырыш бораты қолданылады. Әдетте, антиперспиранттар қажет емес деп қабылданады, өйткені терді бөлу метаболизм қалдықтарын кетірудің пайдалы механизмі болып табылады. Дене температурасын реттеу механизмдерінде тершендік те осындай рөл атқарады. Сондықтан тердің бөлінуін жасанды басу зиянды.

Тер шығаруды тежеудің орнына бактериялар мен терді ыдырататын саңырауқұлақтарды тежеу арқылы тердің жағымсыз иісін болдырмауға болады. Қаражат грам-позитивті микроорганизмдерге қарсы белсенді болуы керек. Бактерицидті дезодоранттар теріні дезинфекциялайды. Дезодоранттардың құрамына алкоголь қосылады. Ең тиімдісі - 60% этил, 50% изопропил және 30% пропил. Дезодоранттардың құрамына антибиотиктерді (грамцидин, неомицин, пенициллин, стрептомицин және т.б.) енгізу дұрыс емес, өйткені терапевтік әсер екінші дәрежеде болғандықтан, осы антибиотиктерге сенсбилизация да жүреді. Гельдер тері майға төзімсіз болған кезде немесе майлы теріге арналған жақпа негізін қолданудан аулақ болған кезде қолданылады. Көптеген косметика гель түрінде шығарылады: Жасыл сызық мөлдір гель (Словения); липосомалары бар гель жасыл сызық дәрумені және құрғақ теріге арналған гель жасыл сызық витамині (Словения); қабығы бар гелді жұмсақ қабыршақтайтын Clean және Clear микробөлшектерімен; бактерияға қарсы компоненттері бар гельдер: Procter және Gamble-ден Clea Rasil. Су ортасында гель түзетін келесі заттар бар: 1. Табиғи шығу тегі бар заттар: балдырлардан - агар-агар, фукус тектес балдырлардан альгинаттар; өсімдік заттары - Fabaceae тұқымдастарынан крахмал, акация сағызы; жануарлардан шыққан заттар - желатин. 2. Жартылай синтетикалық өнімдер: целлюлоза туындылары. Гель тәрізді косметикалық препараттардың құрамына келесі целлюлоза туындылары кіреді: метилцеллюлоза, карбоксиметилцеллюлоза, этилцеллюлоза және т.б. 3. Монтмориллонит тобының минералды өнімдері: суды бекітетін саздар. Мысалы, бентонит. Бентонит - сілтілі металдар мен темірдің қоспалары бар алюмосиликат. 4. Синтетикалық өнімдер: карбопол; глицерин мен жоғары спирттердің күрделі эфирлері. КАРБОПОЛ - жоғары молекулалық карбоксиакрилді полимер. Бұл суда жақсы

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 14беті	

таралатын ұсақ ұнтақ. Карбопол - 934 және 940 мөлдір гелдер құрайды. Қоюлатқыштар (гельдік агенттер) теріні жұмсартады, бірақ тез және оңай құрғатады. Сондықтан оларға 53 глицерин қосылады.

Алкогольді инфузиялар лосьондарға - түймедақ, мыңжапырақ, Сент-Джон сусласы, қалақай, қырмызы, құлыншақ, жылқы тұқымы, лопуха, хоп конусы, қайың бүршігі, жолжелкен, цинхона қабығы, бензоин шайыры, перу бальзамы, қалампыр және гельдік агенттерге енгізіледі: трагакант, натрий альгинаты, поливинил спирті.

Эфир майлары тұтқыр, бактерицидтік, қабынуға қарсы және жараларды емдеуге әсер етеді. Эфир майларының антисептикалық және спазмолитикалық әсері де бар. Эфир майлары қақырық түсіргіш ретінде қолданылады: анис, тимьян, эвкалипт, скипидар. Эфир майлары қақырық бөлінуіне әсер етеді, дезодорация және дезинфекциялау әсері бар. Ингаляция кезінде эфир майлары шырышты қабаты гиперемияланып, бронхтың секреторлық қызметін күшейтеді. Аз мөлшерде қанға сіңген эфир майлары тыныс алу және вазомоторлық орталықтарды ынталандырады. Тимьян майы, сіңірілген, жеңіл анальгетиктер және седативті қасиеттерге ие. Лимон эфир майы түзеткіш ретінде қолданылады. Эвкалипт майы негізінен жетел және қақырық түсіретін ингаляция үшін қолданылады. Тыныс алу жолдарының аурулары кезінде эвкалипт пастилкалары қолданылады.

Эвкалипт майы - ревматизм, артрит және миалгия кезінде қолданылатын май қоспаларының бөлігі. Эвкалипт майы - жүйке тозуы, енжарлық және жалқаулық үшін қолданылатын жақсы жүрек және жүйке тоник.

4. Иллюстрациялық материалдар: ақпараттық

5. Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер

1.Косметология Ю.Ю. Дрибноход. – Ростов на Дону: Феникс,2019 - 828 с.

2.Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.

Қосымша әдебиеттер

1.Рахимов, Қ. Д. Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус.: оқу құралы = Фитофармакология. Фармакология -Тезаурус : учеб. пособие /. - Алматы : ЖШС "Жания-Полиграф", 2015. - 528 с.

2.Развитие фитохимии и перспективы создания новых лекарственных препаратов. Кн. 3. Лекарственные формы фитопрепаратов и их фармакологическое изучение. Технология промышленного производства отечественных фитопрепаратов - Алматы : Ғылым, 2004. - 496 с.

3.Медетова, Л. Ш. Безеуге қарсы қолданылатын құрамында ихтиол бар емдік-косметикалық крем алу технологиясын жасау [Мjтін] : дис. ... мед. ғыл. магистрі акад. дәрежесін ізденуге арналған / Л. С. Медетова. - Шымкент : ОҚМА, 2019. - 69 бет. +эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды басылдымдар

1.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592с. <http://rmebrk.kz/book/1174521>

2.Есімова О.А.Дисперсті жүйелер негізіндегі косметикалық заттар: оқу құралы / О. А. Есімова, С. Ш. Құмарғалиева, Қ. Б. Мұсабеков; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2014. - 199 <https://elib.kaznu.kz/book/1449>

3.Дрибноход, Ю.Ю. Косметология. : Среднее медицинское образование - Изд. 3-е - Ростов н/Д: Феникс, 2019. - 828 с.<http://rmebrk.kz/book/1177774>

4.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592 с. Эрнандес, Е.И.,РМЭБ/<http://rmebrk.kz/book/1174521>

O'NTUSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы	044/66-09-( )
Дәріс кешені	48 беттің 15беті

5. Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б
https://www.elib.kz/ru/search/read_book/57/

6. Сорокина, В. К. Косметология : пособие для врачей / В. К. Сорокина ; под редакцией Л. Н. Сорокина. — Санкт-Петербург : Фолиант, 2014. — 408 с. URL: <https://www.iprbookshop.ru/60920>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Косметикалық дәрілік формалар.
2. Жіктелуі, талаптары, номенклатурасы, қолдану ерекшеліктері.
3. Тұндырмалар, лосьондар, ұнтақтар, майлар, пасталар және т.б.
4. Үй жағдайында және зертханада қарапайым косметикалық формаларды алудың негізгі әдістері.
5. Косметикалық дәрілік формалар түсінігін қалай түсінесіз?
6. Косметикалық дәрілік түрлер неше топқа жіктеледі?

Дәріс № 4

1. Тақырыбы: Косметологиядағы эфир майлары. Эфир майларын медицинада қолдану. Фитокосметологиядағы эфир майлары.

2. Мақсаты: Білім алушыларды косметологиядағы эфир майларымен фитокосметологиядағы эфир майлармен, медицинада эфир майларды қолданумен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

1. Хош иісті косметикалар.
2. Эфир майларын косметикалық мақсатта қолдану тәсілдері мен әдістері.
3. Парфюмериядағы, одеколондағы, дәретханадағы және хош иісті сулардағы хош иісті қоспалар, лосьондар..
4. Фитокосметологиядағы эфир майларын қолдану.
5. Эфир майларын медицинада қолдану.
6. Эфир майларының медицинада пайдаланылуы.
7. Эфир майларының емдік қасиеттері.
8. Эфир майларының артықшылықтары.

Эфир майлары - қасиеттері және косметологиядағы қолданылуы.

Эфир майларының пайдалы қасиеттері ежелгі заманнан бері белгілі. Археологтар мен тарихшылардың айтуы бойынша біздің заманымызға дейінгі 5 мыңжылдықта. адамдар өсімдік материалдарынан хош иісті заттарды бөліп алуды білді. Хош иісті заттар денсаулықты, жастық пен сұлулықты сақтау үшін кеңінен қолданылған, байлықты бейнелеген және өте құнды сыйлықтар болып саналды.

Заманауи косметологияға 2 мыңнан астам эфир майлары белгілі. Олар әр түрлі өсімдіктерден алынады және құрамында биологиялық белсенді заттардың мөлшері мол майлы хош иісті сұйықтықтар. Хош иісті майлар теріні жасартуға және қалпына келтіруге, әжімдерді тегістеуге, пигментацияны, бөртпелерді, тітіркенуді және басқа ақауларды жою үшін қолданылады.

Эфир майлары айқын иіс пен жүздеген пайдалы компоненттері бар бай композициямен сипатталады. Олар майларда, липидтерде, балауызда, эфирде, спиртте ериді, бірақ суда ерімейді. Өсімдіктер бөлігі ретінде олар тозанданатын жәндіктерді, зат алмасу процестерін, жоғары және төмен температурадан, патогендік саңырауқұлақтардың зақымдануынан және басқа зиянды факторлардан қорғауға жауап береді.

Қанық құрамының арқасында теріге арналған эфир майларының қасиеттеріне мыналар жатады:

- жергілікті қан ағымын ынталандыру;

- жасартатын және жасартатын әсер;
- тітіркенуді жою;
- пиллингті жою;
- антисептикалық және қабынуға қарсы әсер;
- табиғи қорғаныс тосқауылын құру;
- емдеу функциялары;
- эпидермистің тері асты қабатына терең ену мүмкіндігі;
- май өндірісін қалыпқа келтіру;
- теріні ылғалдандыру және жұмсарту;
- сергітетін және ынталандыратын әсер;
- пигментацияны жою.

Косметологиядағы эфир майлары өздерін келесі формаларда дәлелдеді:

Лимон - майлы теріні күтуге өте қолайлы, ол тері тесігін тарылтуға көмектеседі, майдың бөлінуін қалыпқа келтіреді, керемет қалпына келтіретін қасиеттерге ие, жасартады, сепкілдер мен қартаю дақтарын ағартады;

Жалбыз - қабынуға қарсы қасиеттерімен танымал, жақсы антисептик, майлы теріге де жарайды, тері тесігін қатайтады және безеуді кетіреді;

Лаванда майы - теріні күтудің кез-келген түріне қолдануға болады, тітіркенуді тыныштандырады, жақсы қалпына келтіретін қасиеттерге ие, ол көбінесе беттегі ұсақ жараларды, кесектерді, тыртықтарды емдеу үшін қолданылады;

Розмарин - безеулермен, комедондармен жақсы күреседі, кеңейтілген тері тесігіне көмектеседі, ол іріңді-қабыну процестерінде қолданылады - қайнайды, экзема, шаштың түсуіне көмектеседі, бас терісінің қан айналымын жақсартады;

Мирра майы - ең көне май, мықты емдік қасиеттері бар, қышуды кетіреді, тұлғаның терісін тоналайды, ол қартаюға қарсы ең тиімді құрал ретінде белгілі, бөртпенің қабынуын басады;

Раушан майы - бұл хош иіс жақсы тыныштандырады, теріні ылғалдың жоғалуынан қорғайды, қабақтың ісінуін азайтады, антибактериалды қасиетке ие, терісі қабыршақтануға бейім адамдарға ұсынылады.

Косметикалық майларды эфирлермен шатастырмау маңызды. Эфир - бұл шоғырланған зат, өсімдіктерден алынған сығым, белсенділігі жоғары. Ешқандай жағдайда мұндай өнімді таза күйінде қолдануға болмайды. Ол кремдерге немесе лосьондарға тамшылатып қосылады.

Бір өнімді дайындауда көптеген хош иісті майларды араластыру ұсынылмайды, 7 данадан аспайды. Жүкті әйелдерге, сондай-ақ эпилепсияға ұшыраған әйелдерге эфир майларын қолдануға қатаң тыйым салынады.

Егер сіз табиғи өнімдерден эфир майы қосылған крем немесе маска дайындап жатсаңыз, онда оның тамшылары дайындықтың соңында, зат теріге жағылмай тұрып қосылуы керек.

Косметологиядағы эфир майлары дұрыс және дозаланған жағдайда ғана тиімді болады.

Эфир майлары бактерияларға, микоплазмаларға, саңырауқұлақтарға, вирустарға, қарапайымдыларға және паразиттерге қарсы белсенді, қабынуға қарсы, антиоксидантты, мутагенге қарсы қасиеттерге ие, қартаю процестерін баяулатады, ағзалар мен тіндердегі регенерация процестерін белсендіреді, иммундық жүйені белсендіреді.

Күзгі-қысқы кезеңдегі вирустық инфекциялардан басқа, вирустар емес, бактериялар қоздыратын өткір аурулармен және созылмалы респираторлық аурулардың өршуімен науқастардың саны едәуір артады. Бұл аурулардың қоздырғыштары стрептококктар, стафилококктар, пневмококктар, менингококктар және т.б болып табылады, олар жасушаішілік паразиттер емес, тыныс алу жүйесінің шырышты қабаттарын мекендейді. Олар өз өмірінде ағзаға зиянды заттарды - токсиндерді бөліп шығарады, олар қанға сіңіп, адам ағзасында тыныс алу жүйесінің шырышты

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 17беті	

қабығының қабынуымен және жүйке, жүрек-қан тамырлары және басқаларының өзгеруімен көрінетін патологиялық процестер тудырады. адам ағзасының жүйелері.

Адам өмір бойы зиянды бактериялармен жұмыста және далада, қоғамдық орындарда және үйде үнемі ұшырасады. Алайда ол ауырмайды, өйткені иммундық жүйе оны қорғайды. Бірақ иммунитеті төмендеген адамдар бар. Олар сонымен қатар созылмалы аурулармен, ең алдымен тыныс алу жүйесімен ауырады. Сонымен қатар, олар зиянды бактериялардың тасымалдаушысы бола отырып, оларды сау адамдарға таратады. Созылмалы респираторлық аурулармен ауыратын науқастарда көрінбейтін бактерия флорасы бар ошақтар болады (бадамша бездер, аденоидтар, кариес және т.б.). Дененің әлсіреуімен бұл ошақтардағы бактериялар белсендіріліп, созылмалы процестің өршуіне себеп болады.

Бактериялық флора тудыратын тыныс алу органдарының ауруларына бактериалды ринит (ринит), жұтқыншақтың қабынуы (фарингит), кеңірдек (ларингит), бадамша бездер (тонзиллит - тонзиллит), параназальды синус (синусит, фронталь синусит), бронхтар (бронхит, инфекциялық аллергиялық бронх демікпесі жатады).), пневмония (пневмония) және т.б.

Күзгі-қысқы кезеңде, тамақтану сипаты өзгерген кезде гиповитаминоз белгілері пайда болады, адам ағзасына климаттық жағымсыз әсері (тұрақсыз геомагниттік белсенділік, ультракүлгін сәулеленудің төмендеген фоны, төмен температура мен жоғары ылғалдылық, тұрақсыз атмосфералық қысым) және қоршаған ортаның қолайсыз факторлары жоғарылайды, қауіп жоғарылайды, созылмалы респираторлық аурулардың өршуі. Бұл организмнің бактериялық инфекцияға төзімділігінің әлсіреуіне байланысты. Сондықтан күздің басында ағзаның реактивтілігін арттыруға, бейімделу тетіктерін нығайтуға және иммундық жүйені нығайтуға бағытталған алдын-алу шараларын жүргізу қажет.

Ағзаның реактивтілігін жоғарылатудағы табыстың кілті - белсенді өмір салты және сабырлы әрекеттер. Күнделікті бөлменің температурасында кеуде қуысын сумен сүрту керек. Қатаюдың тиімді құралы - күн сайын ұйықтар алдында аяқты салқын сумен сүрту, содан кейін өсімдік бөлігін жалбыз, лимон, лаванда, апельсин және әсіресе эвкалипт, розмарин, тимьян және герань эфир майларымен сүрту.

Ол үшін 10 мл функционалды маймен сұйылтылған эфир майының 3-5 тамшысы (немесе 3-5 майдың құрамы) аяқтың өсінді бөлігіне жұмсақ уқалайды. Исті майлар вирустық аурулар сияқты тыныс алу жүйесінің бактериалды зақымдануына тиімді. Бактерияларға әсері бойынша оларды антибиотиктермен салыстыруға болады, бірақ бактериялардың кейбір түрлеріне қатысты олардың әсері кейде әлдеқайда белсенді және қауіпсіз емес. Бактериялық ауруларға эфир майларын тағайындаудың негізі олардың мұрын-жұтқыншақтың, ауыз қуысының, бронхтың шырышты қабығына тікелей әсер еткенде олардың жоғары бактерицидтік белсенділігі болып табылады

4. Иллюстрациялық материалдар: ақпараттық

5. Әдебиет: Негізгі әдебиеттер

1. Косметология Ю.Ю. Дрибноход. – Ростов на Дону: Феникс, 2019 - 828 с.

2. Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.

Қосымша әдебиеттер

1. Рахимов, Қ. Д. Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус.: оқу құралы = Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус : учеб. пособие /. - Алматы : ЖШС "Жания-Полиграф", 2015. - 528 с.

2. Развитие фитохимии и перспективы создания новых лекарственных препаратов. Кн. 3. Лекарственные формы фитопрепаратов и их фармакологическое изучение. Технология промышленного производства отечественных фитопрепаратов - Алматы : Ғылым, 2004. - 496 с.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 18беті

3.Медетова, Л. Ш. Безеуге қарсы қолданылатын құрамында ихтиол бар емдік-косметикалық крем алу технологиясын жасау [Мjтін] : дис. ... мед. ғыл. магистрі акад. дәрежесін ізденуге арналған / Л. С. Медетова. - Шымкент : ОҚМА, 2019. - 69 бет. +эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды басылдымдар

1.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592с. <http://rmebrk.kz/book/1174521>

2.Есімова О.А.Дисперсті жүйелер негізіндегі косметикалық заттар: оқу құралы / О. А. Есімова, С. Ш. Құмарғалиева, Қ. Б. Мұсабеков; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2014. - 199 <https://elib.kaznu.kz/book/1449>

3.Дрибноход, Ю.Ю. Косметология. : Среднее медицинское образование - Изд. 3-е - Ростов н/Д: Феникс, 2019. - 828 с.<http://rmebrk.kz/book/1177774>

4.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592 с. Эрнандес, Е.И.,РМЭБ/<http://rmebrk.kz/book/1174521>

5.Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар:Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/57/

6.Сорокина, В. К. Косметология : пособие для врачей / В. К. Сорокина ; под редакцией Л. Н. Сорокина. — Санкт-Петербург : Фолиант, 2014. — 408 с. URL: <https://www.iprbookshop.ru/60920>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Хош иісті косметикалар.
2. Эфир майларын косметикалық мақсатта қолдану тәсілдері мен әдістері.
3. Парфюмериядағы, одеколондағы, дәретханадағы және хош иісті сулардағы хош иісті қоспалар, лосьондар.
4. Эфир майларының негізгі биологиялық әсерлері қандай?5
5. Эссенцияның құрамына қандай заттар кіреді?
- 6.Эфир майының косметологиядағы рөлі қандай?
7. Аралас типті тері дегеніміз қандай тері?
8. Эфир майларын медицинада қолдану.
9. Эфир майларының медицинада пайдаланылуы.
- 10.Эфир майларының емдік қасиеттері.
- 11.Эфир майларының артықшылықтары.

№ 5 Дәріс

1.Тақырыбы: 1. Фито-тазартқыш косметикалық өнімдер. Ағартатын косметикалық шөп дәрілер.

Тазартатын дәрілік өсімдіктер.Тоникалық дәрілік өсімдіктер.

2.Мақсаты: Білім алушыларды фито-тазартқыш,ағартатын косметикалық шөп дәрілер, тазартатын дәрілік өсімдіктер мен тоникалық дәрілік өсімдіктер құралдармен таныстыру.

3.Дәріс тезистері:

1. Тазарту қасиеті бар дәрілік өсімдіктер.
2. Тазартатын косметиканың жазылымдары.
3. Ағартатын косметикалық шөп дәрілері.
4. Ағартатын қасиеттері бар дәрілік өсімдіктер.
5. Ағартатын косметиканың жазылымдары.
6. Тазаттатын қасиеттері бар дәрілік өсімдіктер
7. Тоникалық қасиеттері бар дәрілік өсімдіктер.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 19беті	

Шөптер тері проблемаларына жақсы әсер етеді. Олардың тыныштандыратын, қабынуға қарсы және антисептикалық әсері бар. Олар экзема, псориазды, аллергияны, бөртпелерді, суық тиюді немесе терінің басқа өзгерістерін жоюға көмектеседі. Сіз оларды инфузия ретінде пайдалана аласыз немесе бетіңізді тазарту үшін үй маскаларын жасай аласыз.

Күлгін (панкис) - безеу, экзема және бөртпелердің әртүрлі түрлеріне арналған құрал

Орта ғасырларда бұл «қан тазартқыш» деп саналды, өйткені ол организмнен зиянды метаболизм өнімдерін алып тастайды, терінің жағымды және сау көрінісін қалпына келтіреді.

Далалық пирожныйлар флавоноидтарға, каретоидтарға, антоцианиндерге, таниндерге, С дәрумені, минералды тұздар мен фенол қышқылдарына бай. Ішкі қолдану кезінде ол тазартады және детоксикацияға ұшырайды. Күлгін сорпаның қабынуға қарсы және тыныштандыратын қасиеттері бар, ол жууға жарамды.

Күлгінді сыртқы және ішкі жағынан қолдануға болады. Жууға арналған инфузия ретінде ол қышуды тыныштандырады, безеулер мен безеулерді кетіреді. Шай түрінде ол метаболизмге, қабынуға қарсы, диуретикалық және бактерияға қарсы әсер етеді. Инфузия түрінде оны күніне 3 рет ішу керек. Эфектілер бірнеше аптадан кейін көрінуі керек.

Подорожник - тез қалпына келу

Плантант бір кездері жаралар, күйіктер, жарақаттар мен жәндіктердің шағуында қолданылған. Зауытта флавоноидтар, С және К дәрумендері, органикалық қышқылдар мен минералды тұздар бар. Подорожник тұтқыр рөлін атқарады, қан тамырларын нығайтады, жараның жазылуын тездетеді және эпидермисті қалпына келтіреді. Оны сызаттар, кішігірім күйіктер, жәндіктердің шағуы, көгеру, қажалу немесе жаралар кезінде қолдануға болады. Сорпа, аузын шайғыш түрінде, қайызғаққа қарсы тұруға көмектеседі.

Кептірілген өсімдікті қайнатпа ретінде пайдалануға болады. Жаңа жапырақтар дәрілік компрессстерге жарайды. Халықтық медицинада жапырақтардан алынған қайнатпалар конъюнктивита мен қабақтың қабынуымен көзді жуу үшін сырттан қолданылады. Планин сығындысы көптеген тазартқыш косметикада пайда болады, эпидермистің жаңаруын тездетеді немесе терінің тітіркенуін тыныштандырады.

Календула - безеулер мен безеулерді емдеуге арналған құрал

Календула көптеген дайын фармацевтикалық өнімдер мен косметиканың бөлігі болып табылады. Ол терінің аурулары мен қабынуы кезінде қолданылады. Тазартқыш, босаңсытқыш, саңырауқұлаққа қарсы, қабынуға қарсы және бактерицидтік агент ретінде әрекет етеді. Зауыт жараларды емдеуді жеделдетеді, регенерация процестерін ынталандырады. Құрамында органикалық қышқылдар, С дәрумені, минералды тұздар, каротиноидтар, стеролдар және флавоноидтар бар.

Өсімдік күшті бактерияға қарсы және фунгицидтік қасиеттерге ие. Инфузияны ауыз қуысының, жұтқыншақтың, конъюнктиваның қабынуы кезінде қолдануға болады. Календула теріні қалпына келтіреді, қабыршақтануды, безеуді жеңуге көмектеседі және созылу белгілерін болдырмайды. Терінің кедір-бұдырлығын жояды, ылғалдандырады және жұмсартады, жарақаттардың жазылуын тездетеді. Проблемалы, құрғақ, зақымдалған және сезімтал терісі бар адамдарға ұсынылады.

Календула терінің жай-күйін жақсартумен қатар, сергітетін әсерге ие, күйзелісті жеңілдетеді және көңіл-күйді жақсартады.

Лаванда - безеуді емдейді және теріні қалпына келтіреді

Лаванда тек тыныштандырып, босаңсытып, ұйықтауға көмектеседі, сонымен қатар өсімдік антисептикалық және бактерицидтік қасиеттерге ие. Гүлдерде органикалық қышқылдар, антоцианиндер, таниндер, минералды тұздар және өте құнды эфир майы бар. Өсімдіктің күшті бактерияға қарсы және саңырауқұлаққа қарсы қасиеттері болғандықтан, безеуді емдеу үшін де қолданылады. Жараның жазылуын жеңілдетеді, эпидермистің қалпына келуін жеделдетеді.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 20беті	

Сезімтал терісі бар адамдарға ұсынылады. Лаванда көбінесе бас терісінің косметикасында кездеседі.

Оны тері күтімі майы ретінде пайдалануға болады. Тегістейтін, қалпына келтіретін, деконгестант, целлюлитке қарсы, майды кетіретін, бактерияға қарсы және тершендікті реттейтін агент ретінде өте қолайлы.

Ағартатын косметикалық шөп дәрілер. Дәрілік шөптер - бұл өсімдіктер, олардың бөліктері медицина мен косметологияда профилактикалық және емдік мақсатта шикізат ретінде қолданылатын өсімдіктердің үлкен тобы. Олардың көмегімен бет терісіне арналған керемет маскалар жасауға болады, олар әр түрлі мәселелерді шеше алады - әжімдерді тегістеуден бастап, ең қабынған безеулерді жоюға дейін. Сізге бетке арналған шөптерді қалай дұрыс пайдалану керектігін және олардың әрқайсысының қандай ерекше қасиеттері бар екенін білуіңіз керек. Сонымен қатар, дәрілік өсімдіктерді дұрыс жинау, сақтау және кептіру мүмкіндігі мүлдем қажет емес, өйткені пайдалануға дайын төлемдер дәріханаларда сатылады.

Бет терісіне арналған шөптерге шолу

Бет үшін көптеген дәрілік шөптер бар, оларды түсіну өте қиын. Осы алуан түрлілікте жоғалып кетпеу үшін қай мәселеден көп құтылғыңыз келетінін анықтау жеткілікті. Бұл безеулер немесе қартаю дақтары, әжімдер немесе қос иек, құрғақ немесе майлы тері болуы мүмкін. Сіздің өміріңізге кедергі келтіретін қиындықтарды жою үшін сіз шөптердің өзін жинап алуыңыз керек. Тазартатын дәрілік өсімдіктер. Тазартатын дәрілік өсімдіктер. Теріні тазарту - косметикалық маскалар мен тунбаларды қолданар алдында маңызды және міндетті процесс. Ластанған тері құрамында өсімдік заттары бар қоректік заттарды толық сіңіре алмайды. Теріні тазарту үшін өсімдік негізіндегі арнайы скрабтарды, гельдерді немесе маскаларды қолдануға болады.

Емдеуден басқа, шөптерді теріні жасарту үшін қолдануға болады, оларды тек ішке ғана емес, сонымен қатар теріге ғана емес, бүкіл денеге пайдалы әсер ететін ванналар қабылдауға болады. Олар әдетте белгілі бір өсімдікті емес, бірнеше өсімдікті жинауды пайдаланады, сондықтан денсаулыққа пайдасы көп.

Терінің қартаюу процесіне ағзаның көптеген жүйелік факторлары мен реакциялары (*гормоналды реттеудің өзгеруі, метаболикалық бұзылулар, генетикалық факторлар*), сондай-ақ жағымсыз сыртқы әсерлер, соның ішінде ультрафиолет сәулеленуі қатысады.

Қазіргі уақытта этиологиясы мен патогенезіне байланысты терінің қартаюуының екі негізгі түрі бар: фото қартаюу және табиғи қартаюу.

Тоникалық дәрілік өсімдіктер. Косметикалық гериатрия және геронтокосметология адамның сыртқы келбетіндегі қартаюу процесінің көріністерін зерттей отырып, қартайған адамдарды кешенді оңалтуға жол ашады, жастық пен сұлулықты сақтау және ұзарту құралдары мен әдістерін дамытады, өздерінің кемшіліктерінің психикалық сезімдерінен арылтады.

Ерте және табиғи қартаюудың алдын алуда адам ағзасының жалпы жасаруы мен нығаюына ықпал ететін факторлар үлкен маңызға ие: ұтымды өмір салты, еңбек режимі дұрыс тамақтану, оргазмды қатайту, тикпен әнұран, су процедуралары, күн және ауа ванналары, ұйқыны қалыпқа келтіру.

Қартаюудың сыртқы белгілерін талдай отырып, косметолог 1970 жылы оларды бөлу ұсынылды бірақ міндетті: жұмсақ тіндердің қаттылығының төмендеуі, терінің құрғауы мен сарқылуы, терінің әжімдері қартайған деформация және мүмкін ісіну және көздің айналасындағы терінің пастасы терінің кеуектілігі тамырлардың қабырғаларын құрайтын тіндердің қаттылығының жоғалуына байланысты терінің ұсақ тамырларының кеңеюі. Бұған жатады розацея жұлдызды

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 21беті

ангиомалар," лағыл денелері көтерілген " дененің беттеріндегі шаштың өсуі, олар қалыпты болмауы керек кератома эпителийінің мүйізді қабатындағы себореялық өзгерістер, папилломалар, Кәрілік сүйелдер, дақтар және т. б. қартаюдың мүмкін белгілері әркімде бола бермейді, ал егер олар бәрінде болмаса, егер олар пайда болса барлығы бірдей емес. Дегенмен, пациенттердің косметикалық мекемелерге жүгінуінің едәуір бөлігі осы тері дефекациясынан туындайды.

4. Иллюстрациялық материалдар: ақпараттық

5. Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер

1.Косметология Ю.Ю. Дрибноход. – Ростов на Дону: Феникс,2019 - 828 с.

2.Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.

Қосымша әдебиеттер

1.Рахимов, Қ. Д. Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус.: оқу құралы = Фитофармакология. Фармакология -Тезаурус : учеб. пособие /. - Алматы : ЖШС "Жания-Полиграф", 2015. - 528 с.

2.Развитие фитохимии и перспективы создания новых лекарственных препаратов. Кн. 3. Лекарственные формы фитопрепаратов и их фармакологическое изучение. Технология промышленного производства отечественных фитопрепаратов - Алматы : Ғылым, 2004. - 496 с.

3.Медетова, Л. Ш. Безеуге қарсы қолданылатын құрамында ихтиол бар емдік-косметикалық крем алу технологиясын жасау [Мjтін] : дис. ... мед. ғыл. магистрі акад. дәрежесін ізденуге арналған / Л. С. Медетова. - Шымкент : ОҚМА, 2019. - 69 бет. +эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды басылдымдар

1.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592с. <http://rmebrk.kz/book/1174521>

2.Есімова О.А.Дисперсті жүйелер негізіндегі косметикалық заттар: оқу құралы / О. А. Есімова, С. Ш. Құмарғалиева, Қ. Б. Мұсабеков; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2014. - 199 <https://elib.kaznu.kz/book/1449>

3.Дрибноход, Ю.Ю. Косметология. : Среднее медицинское образование - Изд. 3-е - Ростов н/Д: Феникс, 2019. - 828 с.<http://rmebrk.kz/book/1177774>

4.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592 с. Эрнандес, Е.И.,РМЭБ/<http://rmebrk.kz/book/1174521>

5.Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар:Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/57/

6.Сорокина, В. К. Косметология : пособие для врачей / В. К. Сорокина ; под редакцией Л. Н. Сорокина. — Санкт-Петербург : Фолиант, 2014. — 408 с. URL: <https://www.iprbookshop.ru/60920>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Бет терісін қалыпты ұстауға арналған шөптер.
2. Құрғақ теріге арналған өсімдіктерді сауықтыру.
3. Майлы теріге арналған фитотерапия.
4. Аралас теріге арналған табиғи құралдар.
5. Проблемалы теріге арналған дәрілік өсімдіктер.
6. Дәрілік өсімдіктермен жасарту.
7. Ағартатын косметикалық шөп дәрілері.
8. Ағартатын қасиеттері бар дәрілік өсімдіктер.
9. Ағартатын косметиканың жазылымдары
10. Дәрілік өсімдіктерді қолдану көрсеткіштері.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 22беті

11. Шөптерді қолдану ережелері.
12. Тазартқыш өнімдері дегеніміз не?
13. Тазартқыш өнімдерінің құрамы қалай жіктеледі
14. Тоникалық өнімдердің құрамына жіктелуі.

Дәріс № 6

1. Тақырыбы: Шөптен жасалған ылғалдандырғыштар. Жұмсартатын косметикалық шөп дәрілер. Қабынуға қарсы косметикалық шөп дәрілер. Майлы теріге арналған косметикалық шөп дәрілер.

2. Мақсаты: Білім алушыларды жұмсартатын косметикалық фито-құралдармен, шөптен жасалған ылғалдандырғыштар, жұмсартатын косметикалық, қабынуға қарсы, майлы теріге арналған фито-косметикалық шөп дәрілермен таныстыру.

таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

1. Шөп өсімдіктердің көрсеткіштері.
2. Шөптен жасалған жұмсартқыш косметикалық құралдар.
3. Жұмсартқыш қасиеттері бар дәрілік өсімдіктер.
4. Жұмсартатын косметикалық жазылымдар.
5. Қабынуға қарсы косметикалық шөп дәрілері.
6. Қабынуға қарсы қасиеттері бар дәрілік өсімдіктер.
7. Қабынуға қарсы косметиканың жазылымдары
8. Майлы теріге арналған шөптен жасалған косметикалық құралдар.
9. Кептіру қасиеті бар дәрілік өсімдіктер.
10. Кептіру косметикасының жазылымдары

Шөптер - толық дәрі

Табиғи шығу тегі мен жанама әсерлердің аз болуына қарамастан, өсімдіктер ағзаға жақсырақ қабылданады, шөптік препараттардың тиімділігі синтетикалық таблеткалардан әлдеқайда аз емес. Шөптердің белсенді компоненттері де химиялық заттар болып табылады.

Өсімдіктердің де қарсы көрсеткіштері бар

Біздің тұрақты кеңесшіміз Анатолий Григорьев: «Біз пайдалы деп санайтын өсімдіктердің көпшілігі зиянды болуы мүмкін, әсіресе созылмалы ауруларыңыз болса», дейді. Демек, жалбыз немесе шүйгіншөп тамырын асқазан сөлінің қышқылдығы төмен адамдарға қолдануға болмайды, өйткені бұл шөптер оның бөлінуін азайтады. Сент-Джон сусыны басқа қасиеттермен қатар қан қысымын арттырады. Мия бірдей қасиеттерге ие, біз жөтел кезінде жиі қабылдайтын жақсы қабынуға қарсы агент.

Шөптерді маман тағайындауы керек

«Рецепттерді тек маман жазуы керек», дейді шөп дәрігері Григорьев А.Т. [Соңғы уақытта](#) әсіресе, адамдар ойланбастан қабылдайды деп алаңдаймын, [әртүрлі рецепттер](#) интернеттен. Бірақ онда жарияланған ақпарат үшін көбіне ешкім жауап бермейді. 1986 жылға дейін медициналық цензура болды, әр рецепт комиссиямен бекітілді. Ал біздің уақытта олар кез келген нәрсені жиі басып шығарады. Сонымен қатар, барлық шөптер бір-бірімен үйлесімді емес екенін білу

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 23беті

маңызды олар бір-бірінің әрекетін қайталайды, бейтараптандыру немесе комбинацияда улы болуы мүмкін.

Шөптен жасалған дәріге жауапкершілікпен қарау керек.

Өсімдіктер-дәрі. Олардың қайнатпалары мен инфузиялары тамақ алдында қатаң белгіленген мөлшерде қабылдануы керек. Тек осылайша олардың емдік әсері болады. Дегенмен, сондай-ақ жай ғана шай ретінде ішуге болатын өсімдіктер бар, мысалы, итмұрын немесе құлпынай және оның жапырақтары, бұл тамаша көздер витаминдер. Таңқурай, түймедақ, шүйгіншөп, балдырлар халыққа бұрыннан белгілі. Дегенмен, бұл өсімдіктердің де қарсы көрсетілімдері бар екенін ескеру маңызды.

Жұмсартатын косметикалық шөп дәрілер.

Тері жұмсартқыштар дегеніміз - терінің және шырышты қабаттардың қабатына еніп немесе еніп, олардың икемділігін арттыратын және қоршаған ортаның тітіркендіргіш факторларынан қорғайтын, сол арқылы терінің және шырышты қабаттардың сезімтал рецепторларын әртүрлі тітіркендіргіштерден қорғайтын майлар мен май тәрізді заттар.

Жұмсартқыш әсерлі - өсімдіктер

Горец птичий *Polygonum aviculare* L. ...

Гречиха посевная *Fagopyrum esculentum* Moench. ...

Донник желтый *Melilotus officinalis* (L.) ...

Клевер луговой *Trifolium pratense* L. ...

Коровяк густоцветковый ...

Купена душистая ...

Липа сердцевидная ...

Лён посевной

Жұмсартқыштар. Медицинада серпімділікті арттыру, терінің керілуін азайту, сонымен қатар теріні, шырышты қабықшалар мен жара беттерін тітіркендіргіш әсерден қорғау үшін қолданылатын өсімдік және жануар тектес заттар.

Майлы майлар (кастор, вазелин, бадам және т.б.) іш жүргізуге ішу үшін қолданылады. Шошқа майы (тазартылған) теріге майлардың сіңуін жақсарту үшін қолданылады. Фармацевтика мен парфюмерия өндірісінде қолданылатын май тәрізді заттардың ішінен ланолин (сулы және сусыз), спермацети, балауыз (сары және ақ) қолданылады.

Құрғақ теріні емдеуге арналған өсімдіктер.

Құрғақ тері дегидратациядан, минералдар мен А, В, С дәрумендерінің жетіспеушілігінен зардап шегеді, ал егер мұндай бет күтімі дұрыс болмаса немесе жеткіліксіз болса, бұл терінің ерте қартаюына, қышуына, тітіркенуіне, қабыршақтануына әкеледі. Мұндай көріністердің алдын алу үшін, мыңжапырақ, құлмақ, линден отварлары мен маскаларын қолданыңыз, сонымен қатар косметиканың жанына түймедақ пен қалақай қоюды ұмытпаңыз.

Түймедақ.

Түймедақтың құрамында бета-каротинмен біріктірілген А дәрумені көп мөлшерде болады:

- терінің гидролипидті қабатын нығайтады;
- оны ультрафиолет сәулесінен қорғайды;
- қартаю дақтары пайда болуына жол бермейді;
- жасушалық метаболизмді жақсартады;
- коллаген өндірісін ынталандырады;
- қабынуды азайтады;
- ерте әжімдерге қарсы тұрады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы	044/66-09-( )
Дәріс кешені	48 беттің 24беті

• Сондай-ақ, түймедақтың құрамында көп мөлшерде С дәрумені бар, ол қан тамырларын нығайтады және коллаген синтезіне оң әсер етеді, терінің түсін ағартады және тегістейді, жасушалардың регенерациясын жақсартады.

• Түймедақ тұнбасы құрғақ теріні кетіруге көмектеседі.

Қалақай.

Қалақай құрғақ теріні азайтуға, қан тамырларын нығайтуға және коллаген талшықтарының мөлшерін көбейтуге көмектеседі. Бұл әсер осы зауытта болатын А және С дәрумендерінің арқасында мүмкін болады. Танниндер қабынуды азайтады, терінің өңін тегістейді, ал органикалық қышқылдар метаболизм процестерін ынталандырады.

Қабынуға қарсы косметикалық шөп дәрілер.

Қабынуға қарсы күшті әсер ететін көптеген шөптер бар. Бастысын еске түсірейік, сонымен қатар оларды қандай жағдайда қолдану керек.

Түймедақ (*Matricaria chamomilla*) - биіктігі 30-70 см биіктіктегі, бұтақтары күшті, ұштары үзеңгісі бар ақ ақ байламды гүлдері бар, сары орта гүлді, композиттар тұқымдасына жататын бір жылдық шөп. Көктемнен күзге дейін гүлдейді.

Гүлденіп тұрған гүл себеттері - бұл дәрілік шикізат. Жинау ақ гүлдер (қамыс) көлденең болған кезде жасалуы керек.

Ереже бойынша педункул сабағының қалдықтарымен жиналады (1 сантиметр). Сіз оны 30-33 градус температурада жұқа қабатқа жайып кептіруіңіз керек, әрине көлеңкеде.

Олар әдетте 1 жыл бойы, шикізаттың басқа түрлерінен бөлек, жабық банктерде сақталады, өйткені өсімдіктің ерекше ерекше иісі бар.

Түймедақ эфир майының құрамына байланысты кең әсер спектріне ие (0,8% дейін), оған: камазулен, ащы заттар, шайырлы заттар және гликозидтер, холин, гликозид (флавон) апиин, фитостератин кіреді.

Ол қабынуға қарсы, микробқа қарсы, диуретикалық, холеретикалық, тұтқыр, қабықшалы, тынышталдыратын, тіс ауруы, көздің қабынуы, ауыр кезеңдер, геморрой, теріні жаңа күйде ұстау және шашты жуу үшін қолданылады.

Кануфер

Арнайы ұмытылған *Canufer* (*Pyrethrum majus*) өсімдігі - астрыя тұқымдасының биіктігі 40-120 см, ұзындығы сопақша жапырақтары бар, гүлшоғыры түтікшелі сары гүлдермен қалқанға жиналған шөпті көпжылдық. Зауыттың барлық бөліктері жағымды иіс пен ащы өткір дәмге ие, құрамында d парафині бар эфир майы (0,5% дейін) және әр түрлі кетондар бар.

Сыртқы жағынан кануфер қабынуға қарсы және жараларды емдеуге, әсіресе фурункулмен, жаңа жапырақтарды жағу арқылы қолданылады.

Кәдімгі жұпаргүл

(*Origanum vulgare*), Labiatae тұқымдасына жатады. Өсімдіктің биіктігі 35-60 сантиметр, гүлдері кішкентай, күлгін-қызғылт түсті қалқанша безінде жиналған.

Жаздың басынан аяғына дейін тамыздың аяғына дейін, кейде қазанға дейін гүлдейді. Шатқалдардың, ормандардың, орман шеттерінің барлық жерлерінде өседі.

Емдеу үшін, орегано гүлдеген кезде жиналған душица обыкновенная шөптерін алыңыз. Онда 1,2 пайызға дейін эфир майы бар, оның құрамында оренолдар, тимол, карвакрол, геранил ацетаты және т.б. душица обыкновенная қабынуға қарсы, микробқа қарсы (фитонцидтердің көп мөлшеріне байланысты), спазмолитикалық, анальгетиктер және седативтер ретінде қолданылады.

O'NTUSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы	044/66-09-( )	
Дәріс кешені	48 беттің 25беті	

Сондай-ақ, жараларды, әсіресе фурункулмен, жаңа жапырақтарды жағу арқылы, диуретикалық, диафоретикалық, холеретикалық және реттеуші әсер етеді.

Түзу қазтабан

(*Potentilla erecta*) - раушангүлділер тұқымдасына жатады. Бұл биіктігі 10-30 см, сырты қара қоңыр тамырлы, үзіліс кезінде қызыл түсті, раушан иісі бар және қатты тұтқыр дәмі бар шөпті көпжылдық өсімдік. Гүлдер жалғыз, төрт жапырақшалы алтын сары, бұл осы тұқымдастың басқа түрлерінен ерекшеленеді, бірақ олардың бесеуі болуы керек. Маусымнан қыркүйекке дейін гүлдейді.

Лапчатка тамырлары қолданылады, олардың құрамында таниндер, шайыр, органикалық қышқылдар, флавоноидтар, сағыз, эфир майы бар.

Ол асқазан-ішек жолдарының қабыну аурулары кезінде өте тиімді бактерицидтік агент ретінде қолданылады, қайнатпа десеннің қабынуы үшін қабылданады, ұзақ уақыт емделетін жараларды, күйіктерді, үсіктерді, басқа аурулардың жараларын және терінің зақымдануын емдеу үшін компресстер мен жууға арналған.

Қайың жапырақтары (Бетула)

Әсер ету сипаты

Қайың жапырақтары бай құрамға ие: эфир майлары, фитонцидтер, С дәрумені, каротин, өсімдік гликозидтері, таниндер, никотин қышқылы және басқа элементтер. Құрамында қайың препараттары бар косметикалық құралдар теріні жақсы жаңартады, тазартады, ағартады және жасартады. Олардың көмегімен сіз капиллярлық үлгіні алып тастай аласыз және терінің серпімділігін қалпына келтіре аласыз, безеулерден арыласыз.

Қайыңды қолдану

Тазартатын маска

2 ас қасық туралған арша инелері және 1 ас қасық қайың жапырақтары 0,5 литр қайнаған суға құйылады. Қоспаны баяу отта 5 минут қайнатыңыз. Оны 1 сағат қайнатыңыз, содан кейін сүзіп алыңыз. Бұл инфузияға майлықты сіңіріп, бетіңізді жабыңыз. 15 минутқа қалдырыңыз. Масканы күн сайын жасаңыз, курс 7 процедурадан тұрады.

Цветки ноготков (*Flores Calendulae officinalis*)

Әсер ету сипаты

Қырмызыгүл дәрумендер мен минералдарға бай. Қырмызыгүл олеанол қышқылы мен бета-каротин метаболизм мен май бездерін қалыпқа келтіреді. Кумариндер - бұл қабынуға қарсы күшті әсер. Эфир майлары терінің ылғал тепе-теңдігін сақтайды. Қырмызыгүл майлы терінің барлық қажеттіліктерін қанағаттандыруға көмектеседі: күңгірттенеді, қабынуды азайтады, бактерияға қарсы әсер етеді және тері тесігін қатайтады. Сонымен қатар, бұл безеулерді кетіруге көмектеседі және тиімді емдейді.

Қырмызыгүлді қолдану

Бет маскасы

Қырмызыгүлдің инфузиясын дайындаңыз (1 стакан қайнаған суға 1 ас қасық кептірілген календула гүлдерін құйыңыз, оны 30 минут қайнатыңыз, содан кейін сүзгіден өткізіңіз). 2 ас қасық алыңыз. л. инфузия және 1 ас қасық. л. сұлы ұны. Қабыршақтарды кофе тартқышта ұсақтау

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 26беті

арқылы сіз сұлы майын өзіңіз жасай аласыз. Ұнды жылы сорпамен біріктіріп, тегіс болғанша жақсылап араластырыңыз. Масканы бетке жағыңыз. Масканың әсер ету уақыты - 20-дан 30 минутқа дейін. Процедуралар аптасына 2-3 рет өткізіледі.

Бет лосьоны

2 ас қасық кептірілген қырмызыгүл гүлін стакан суық сумен құйыңыз. Баяу отта қайнатыңыз және 10 минут қайнатыңыз, содан кейін бір сағат бойы тұндырыңыз. Сорпаны сүзіп, бастапқы көлемге жеткізіңіз. Алынған өніммен теріні күніне 2 рет сүртіңіз.

Мыңжапырақ шөптері (Herba achilleaea millefolii)

Әсер ету сипаты

Зауыт құрамында қабынуға қарсы, бактерицидтік және тұтқыр әсер ететін таниндер бар. Теріні өңдейді, тітіркенуді тыныштандырады. Беттің себореясына тиімді. Ірінді безеулерді емдейді, беттегі аллергиялық реакцияларды жеңілдетеді. Сонымен қатар, мыңжапырақта К дәрумені бар, бұл капиллярлардың қатаюын арттырады.

1. Еменнің жапырақтары мен қабығы май бездерінің бөлінуін реттейді, теріні босатады.
2. Қарақаттың жапырақтары бай витаминге және минералды құрамға ие, құрамында тұтқыр әсері бар заттар бар. Қарақат қосылған лосьондар мен маскалар артық майлы теріні кетіреді, оны тыныштандырады және безеуді кетіреді.
3. Қырықбуын құрамында майлы теріні құрғататын қопсытқыш заттар бар. Бұл қабынуды жеңілдетеді, безеулерден тез арылуға көмектеседі. Ол абсцесс пен фурункулды емдеуде қолданылады.
4. Шәңкіш қабығы проблемалы теріні тыныштандырады, тері тесігін тарылтады. Оның негізіндегі лосьондар фурункулға тиімді.
5. Салаубас май бездерінің белсенділігін төмендетеді, майлы жылтыр терісін жеңілдетеді.

4. Иллюстрациялық материалдар: ақпараттық

5. Әдебиет

Негізгі әдебиеттер

1. Косметология Ю.Ю. Дрибноход. – Ростов на Дону: Феникс, 2019 - 828 с.

2. Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.

Қосымша әдебиеттер

1. Рахимов, Қ. Д. Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус.: оқу құралы = Фитофармакология. Фармакология -Тезаурус : учеб. пособие /. - Алматы : ЖШС "Жания-Полиграф", 2015. - 528 с.

2. Развитие фитохимии и перспективы создания новых лекарственных препаратов. Кн. 3. Лекарственные формы фитопрепаратов и их фармакологическое изучение. Технология промышленного производства отечественных фитопрепаратов - Алматы : Ғылым, 2004. - 496 с.

3. Медетова, Л. Ш. Безеуге қарсы қолданылатын құрамында ихтиол бар емдік-косметикалық крем алу технологиясын жасау [Мjтін] : дис. ... мед. ғыл. магистрі акад. дәрежесін ізденуге арналған / Л. С. Медетова. - Шымкент : ОҚМА, 2019. - 69 бет. +эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды басылдымдар

1. Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592с. <http://rmebrk.kz/book/1174521>

2. Есімова О.А. Дисперсті жүйелер негізіндегі косметикалық заттар: оқу құралы / О. А. Есімова, С. Ш. Құмарғалиева, Қ. Б. Мұсабеков; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2014. - 199 <https://elib.kaznu.kz/book/1449>

3. Дрибноход, Ю.Ю. Косметология. : Среднее медицинское образование - Изд. 3-е - Ростов н/Д: Феникс, 2019. - 828 с. <http://rmebrk.kz/book/1177774>

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 27беті	

4.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592 с. Эрнандес, Е.И., РМЭБ/<http://rmebrk.kz/book/1174521>

5.Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б
https://www.elib.kz/ru/search/read_book/57/

6.Сорокина, В. К. Косметология : пособие для врачей / В. К. Сорокина ; под редакцией Л. Н. Сорокина. — Санкт-Петербург : Фолиант, 2014. — 408 с. URL: <https://www.iprbookshop.ru/60920>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Шөптен жасалған жұмсартқыш косметикалық құралдар.
2. Жұмсартқыш қасиеттері бар дәрілік өсімдіктер.
3. Жұмсартатын косметикалық жазылымдар.
4. Қабынуға қарсы косметикалық шөп дәрілері.
5. Қабынуға қарсы қасиеттері бар дәрілік өсімдіктер.
6. Қабынуға қарсы косметиканың жазылымдары.
7. Майлы теріге арналған шөптен жасалған косметикалық құралдар.
8. Кептіру қасиеті бар дәрілік өсімдіктер.
9. Кептіру косметикасының жазылымы.

Дәріс № 7

1.Тақырыбы: Қартаюға қарсы косметикалық шөп дәрілер.Бет пен денеге арналған емдік шөп дәрілер.Шашты өсіру мен нығайтуға арналған косметикалық шөп дәрілер.Шаш күтіміне арналған емдік маскалар.

2.Мақсаты: Білім алушыларды косметикалық қартаюға қарсы шөп дәрілерімен,бет пен денеге арналған емдік шөптермен,шашты өсіру мен нығайтуға косметикалық шөп дәрілермен және емдік маскалармен таныстыру.

3.Дәріс тезистері:

- 1.Гериятриялық косметологияның ерекшеліктері.
- 2.Қартаюдың міндетті және мүмкін белгілері.
- 3.Қартайған теріні күтуге арналған өсімдік, жануар және минерал тектес заттар.
- 4.Бет пен денеге арналған емдік шөп дәрілер.
- 5.Шашты өсіру мен нығайтуға арналған косметикалық шөп дәрілер.
- 6.Күрделі шаш күтімінде қолданылатын дәрілік өсімдіктер.
- 7.Шаш күтіміне арналған косметикаға жазылымдар.

Шөптер өте пайдалы және пайдалы заттарға толы. Олардың қасиеттерінің бірі - олар теріміздің қартаю процесін баяулатуға және оның сұлулығын сақтауға қабілетті. Бұл осы кітаптың тақырыбы болады. Алдымен, денені дұрыс қалыпта ұстау үшін өсімдік косметикасының өзі жеткіліксіз екенін еске салайық - сіз салауатты өмір салтын ұстануыңыз керек, яғни алкоголь мен темекіден бас тартуыңыз керек (толықтай жақсырақ), спортпен шұғылдануды бастаңыз және көбірек далада болыңыз жиі.

Мұның бәрі сіздің денеңіздің және рухыңыздың күйіне байланысты. Қартаймайтын адам қартаймайтыны байқалды, бұл шынымен де солай. Көбіне өз жасынан әлдеқайда жас көрінетін адамдар бар, бірақ олар өздерін жастар сияқты ұстайды. Әрбір адамның таңдау мүмкіндігі бар: біреу толыққанды өмір сүреді, күн сайын рахат алады, ал біреу өмір сүреді, әр түрлі аурулар мен проблемалармен ауырады, көбінесе алыс. Жүзіңізден күлкі кетпей өмір сүруді үйреніңіз! Біз

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы	044/66-09-( )	
Дәріс кешені	48 беттің 28беті	

көбіне алаңсыз жастық шақтан алаңдаушылық, қиындықтар мен күйзеліске толы ересек өмір салтына ауысамыз.

Шөптерді косметологияда қолдану тәсілдері

Шөптерді косметологияда қолдану әдеттен тыс кең. Олар тониктерді, лосьондарды, маскаларды және тағы басқаларды дайындау үшін қолданылады. Бұл тарауда біз сізді дәрілік шөптердің әр түрлі қолданылуы және олардың сипаттамаларымен таныстырамыз.

Лосьондар

Лосьон - теріні күтуге арналған косметиканың бір түрі. Бұл ингредиенттері бар сұйық құрам, олар өлі тері жасушаларын ерітуге көмектеседі.

Лосьондар теріні күтудің бірінші кезеңінде қолданылады - тазарту.

Лосьон таңдағанда, сіз теріңіздің түрін ескеруіңіз керек. Майлы тері лосьондарының құрамында әдетте су, этил спирті және глицерин бар. Қалыпты және құрғақ теріге арналған лосьондарда алкогольді қолдану ұсынылмайды.

Маскалар

Маскалар - бұл қарапайым, тиімді және арзан медициналық-косметикалық процедура. Дұрыс қолданған кезде маскалар қан айналымын белсендіреді, терінің тамақтануын жақсартады. Олар массаждан кейін жақсы сінеді. Оларды бу ваннасымен, суық немесе ыстық компресспен, теріні тазартумен бірге қолдануға болады. Масканың әсерін маскаға жылы, дымқыл шүберекпен жағу арқылы жақсартуға болады.

Маскада қоректік және емдік қасиеттері бар негіз және компоненттер бар.

Барлық дерлік маскалар теріге күрделі әсер етеді, бірақ олар әдетте терінің түріне сәйкес келеді. Масканы үйде кеңінен қолдануға болады және олардың көмегімен жақсы нәтижеге қол жеткізуге болады.

Бетіңізге маска қолданған кезде пайдалы кеңестер

Масканы қолданар алдында бетіңізді косметикадан тазартып, теріңізді терең тазартыңыз.

Масканы қолданар алдында дайындаңыз.

Масканы көз айналасындағы теріге жағуға болмайды. Ол үшін көз айналасындағы теріні нәрлендіретін креммен майлауға болады.

Масканы қылқаламмен немесе мақта тампонмен жағыңыз, иектен храмдарға, жоғарғы еріннен құлақ саңылауына, мұрын бүйірінен храмдарға қарай жылжытыңыз.

Кремдер

Үйде теріні жұмсарту үшін арнайы жұмсартатын кремдер қолданылады. Кремді бет пен мойын терісіне басу немесе сипау қимылдарын қолданып жағу керек, бұл ретте терінің минималды мөлшерін қалайтындығын есте сақтаңыз. Кілегейдің қалың қабаты күтілетін пайда орнына зиян тигізеді.

Таңертең крем дымқыл теріге жағылады, содан кейін артық ылғал мен кілегей сүлгімен немесе майлықпен жойылады. Кешке теріні лосьонмен тазалағаннан кейін, крем суға батырылған мақта тампонумен немесе шөптік инфузиямен жағылады.

Бетке арналған бу ванналары

Шөптен жасалған бу ванналары өте пайдалы, өйткені олар тері тесігін терең тазартуға көмектеседі, сонымен қатар әжімдермен күресуде тиімді.

Үйде буға арналған ванналар осылайша жасалады: шашты орамалдың немесе арнайы шляпаның астына алып, теріні лосьонмен, шөптен жасалған инфузиямен немесе өсімдік майымен тазартады; бет жақсы буға пісірілген, содан кейін басыңызды қалың сүлгімен немесе орамалмен жауып, ыстық су қоймасында 3-5 минут бүтілуіңіз керек. Бумен ваннаны 10 минуттан артық қабылдауға болмайды. Бумен ваннадан кейін бетіңізді жаңа сарысымен жағып, 30-40 минут ұйықтап, демалу керек. Осыдан кейін сіз қайтадан бетіңізді суық сумен шайып, сәл сулануыңыз

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 29беті

керек, нәрлендіретін крем немесе жеңіл маска жағыңыз - олар осы процедуранан кейін ең жақсы нәтиже береді.

Бу ванналарын қызыл жолақтарға бейім, сезімтал, құрғақ теріге қолдануға болмайды.

Лосьондар мен компресстер

Лосьондар - тез емделу үшін шөптерді қолданудың ерекше тәсілі. Лосьондарды дайындау үшін дәкені алып, оны бірнеше қабат етіп бүктеп, суық шөптің қайнатпасында немесе инфузиясында ылғалдандырып, сығып, терінің тиісті аймағына жағу керек.

Қартаюға арналған теріге дымқыл компресстерді қолдану пайдалы - аптасына 2-3 рет. Бозарған, құрғақ және ақшыл теріге олар әсіресе мұқтаж. Ыстық компресс жасамас бұрын, бетті салқын сумен сабынсыз шайып тастайды (жұмсартқыш нәрлендіретін кремнің жұқа қабатын жағуға болады), түкті сүлгінің шеті ыстық сумен суланып, бетке жағылады. Оны орамалдың ортасы иек аймағында орналасатындай етіп қолдану керек, ал щектерді жауып тұрған ұштар, маңдайда және сонымен бірге мұрынның ұшы мен мұрын саңылаулары бос қалады. Ыстық компрессті жағымды болғанша ұстаңыз: әр түрлі адамдар үшін бұл уақыт 1-2 минуттан 3-5 минутқа дейін болады. Процедура қатарынан 4-6 рет қайталанады, содан кейін бет салқын сумен 2-3 рет шайылады. Майлы теріге суға лимон шырынын қосуға болады (1 литр суға 1 ас қасық).

Терінің салбырап тұруы үшін контрастты компресстер де тиімді, яғни ыстық және суық кезектесіп отырады. Ыстық компресс 2 минутқа дейін, ал салқын - 10-20 секундқа дейін сақталады. Контрастты компресстер 6-7 рет ауысады. Процедурадан кейін теріге жұмсартқыш крем қолданылады, оны 5-10 минуттан кейін алып тастау керек.

Бет пен денеге арналған емдік шөп маскалары

Жүйелі түрде бет пен денеге дұрыс күтім жасайтын адамдар ғана жастарды сақтай алады. Қартаюды бәсеңдетуге арналған осындай дәстүрлі медицина рецепті бар: 350 г сарымсақ қабығынан тазартылады, жуылады және ет тартқыштан екі рет өтеді. 200 г тазартылған спиртті қосыңыз, 10 күн бойы талап етіңіз, сүзгіден өткізіңіз және 3 күннен кейін емдеу курсы бастаңыз - 30 минут бойы күніне 3 рет 30-50 г суық сүтке сарымсақ тамшыларын қабылдау, арнайы схема бойынша 12 күн бойы тамақтанар алдында:

Әрі қарай, курс 25 тамшыдан күніне 3 рет тұнба аяқталғанша жалғасады. Бұл курс 5 жыл сайын өткізіледі.

Алюминийдің 5-10% ерітіндісімен сүрту қауырсынды теріге жақсы әсер етеді. Келесі композиция да қолданылады. Жұмыртқаның ақтығын көбікке шайқаңыз, 1 ас қасық қосыңыз, бір қасық глицерин 1 ас қасық, бір қасық кастор майы, бір лимон шырыны және 0,5 кесе одеколон және 2% күйдірілген алюминий ерітіндісі. Протеинді алюминий, алюм-ашытқы маскалары қарапайым теріге тамаша әсер етеді.

Көз астындағы сөмкелерге қарсы бидай ұнынан, үгітілген жаңа картоп пен сүттен жасалған масклар пайдалы (ұн - 1 шай қасық, картоп және сүт - әрқайсысы 1 ас қасық). Қайнатылған шайдан алынған лосьондар жақсы жұмыс істейді, ақжелкен (шөп) кремi майдалап туралған және 20 г маргарин немесе сары маймен сүртіледі.

Ең көп қолданылатын және қолжетімді масклар, өсімдіктерден ысқылау, сонымен қатар:

Алоэ ағашы (агава). Косметологияда алоэ шырыны кем дегенде 3 жаста қолданылады. Шырын төменгі жапырақтардан алынады, өйткені оларда қоректік заттар көп. Жеке жапырақтарды ыстық сумен жуып, құрғатып сүртеді және қақпағы бар шыны ыдысқа салып, 4-8°C температурада қараңғы, салқын жерде 12 күн қояды. Мұндай жағдайларда жасушалардың әлсіретін өмірлік белсенділігін ынталандыратын «биогенді стимуляторлар» пайда болады.

Алоэ жапырақтарынан жаңа шырын алыңыз. Зеңнен қорғау үшін шырынның 8 бөлігіне спирттің 2 бөлігі қосылады.

Бет кремін құрғақ теріге арналған крем түтігіне 1 шай қасық алоэ шырынын қосу арқылы дайындауға болады (банкаға сығып). Алоэ кремi теріні жаңартады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 30беті	

Сондай-ақ, келесі технологияны қолдана отырып, алоэ қосылған кремді дайындауға болады: 5 мл. алоэ шырыны, 2 г сусыз ланолинді эмульсиялаңыз және ерітілген шошқа майы мен вазелиннің бөліктерін қосыңыз, әрқайсысы 22,5 г. Кремді жақсылап араластырыңыз және жақпаға арналған банкаларға салыңыз, салқын жерге қойыңыз. Вазелиннің орнына кез келген стерильді өсімдік майын алуға болады.

Тері әлсіреген кезде және әжімдердің алдын алу үшін алоэ шырыны аптасына 2-3 рет 15-20 минут бойы қолданылатын маскалар түрінде де қолданылады. Курс – 15 процедура. Бұл маскалар теріні аздап ағартады.

Әсер ету принципі

Табиғат өсімдіктерге олардың пайда болуына, оның ішінде шашқа күтім жасауға болатын пайдалы және емдік қасиеттер сыйлады. Шөп күтіміне арналған шөптердің артықшылығы:

- күрделі әсер;
- Шөптерді сыртқы және ішкі қолдану мүмкіндігі;
- қаражаттың болуы;
- табиғилық және экологиялық тазалық;
- Қарсы көрсеткіштердің аз саны;
- бюджеттік шығындар және шикізатты өздігінен жинау мүмкіндігі.

Емдеудің оң нәтижесіне жету үшін сізге 1-2 ай емдеу курсың өту керек. Дәрілік өсімдіктердің қасиеттері:

- шаш өсуін жеделдету;
- тамырларды нығайту;
- ысыраптың алдын алу;
- қан айналымын ынталандыру;
- Қайызғақты жою;
- Шашқа күш пен жылтыр беру.

Әр өсімдіктің өзіндік оң және ерекше қасиеттері бар. Осы немесе басқа құралды таңдағанда, шаштың түрін және шешілуі керек мәселені ескеру қажет.

Өсуге арналған шөптер

Қалақай

Өсімдік С дәруменіне бай, оның мөлшері цитрус жемістерінен 10 есе көп. Оның көмегімен қорғаныс функцияларын қалпына келтіруге болады. Қалақайдың құрамында С дәруменінен басқа Е, А, К және В дәрумендері бар, қалақай негізіндегі қайнатпалар тіндердің регенерациясын күшейтеді, шаштың өсуіне ықпал етеді.

Қалақайдағы күкірт қышуды, қайызғақты кетіреді және су балансын қалыпқа келтіреді. Фитонцидтер - теріні және шаш құрылымын нәрлейтін табиғи антисептиктер.

Түймедақ

Зауыт қайнатпалар мен инфузияларды дайындау үшін қолданылады. Дәріхананың түймедақ құрамында қажетті дәрумендер, минералдар, эфир майларының кешені бар.

Отвардың көмегімен шашты жеңілдетуге, жылтыратуға, бас терісін тыныштандыруға және өсуді ынталандыруға болады.

Қырмызыгүл

Оның құрамында шашты қалпына келтіруге қажет флавоноидтар, каротиноидтар, кумариндер бар. Қырмызыгүлдің компоненттері шаш жасушаларын ішкі жағынан жасартуға жауап береді, ультрафиолет сәулелерінен қорғайды. Эфир майлары өсуді ынталандырады және себореямен күреседі.

Кәдімгі өгейшөп

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы	044/66-09-( )	
Дәріс кешені	48 беттің 31беті	

Шөп әсіресе шаш жоғалту мен қайызғаққа шалдыққандар үшін пайдалы болады. Оны қолданғаннан кейін шаш жылтыр болады.

Шаш әлсіреген кезде, маусымның ауысуы кезінде негізделген құралдарды қолданған жөн. Өсімдік майлы шашқа да жарайды.

Кәдімгі құлмақ

Олардың құрамында витаминдер, қышқылдар, гормондар және алкалоидтар бар. Олардың көмегімен веноздық қабырғаны, жасуша мембраналарын нығайтуға, шашты нығайтуға, шаштың түсуін тоқтатуға және өсуді жеделдетуге болады.

Бояғыш пигменттің арқасында шашты үнемі қолданған жағдайда оған қанық реңк беруге болады.

Бәйшешек

Өсімдіктің құрамында E, B дәрумендері, карбон қышқылдары, шашты теріс әсерден қорғайтын антиоксиданттар бар.

Бақ-бақ өнімдерін қолдану шашты ылғалдандыруға, емдеуге және қоюландыруға көмектеседі.

Үйде шөптерді қолдану тәсілдері

Шашты өсіру және нығайту үшін өсімдіктерді пайдаланудың бірнеше нұсқалары бар:

- Тұнбалар. Өсімдіктерді алкогольмен араластырып, 10 күндей тұндырады. Бұл шөптерді қолданудың ең пайдалы тәсілі, өйткені қоректік заттардың максималды мөлшерін сақтауға болады;

- Қайнатпалар. Оларды дайындау үшін емдік шөптер 20-40 минут қайнатылады. Алынған шикізат әдетте шашты шаю үшін қолданылады. Ұзақ қайнаған жағдайда көптеген шөптер пайдалы компоненттерін жоғалтады;

- Тұндырмалар. Қайнаған сумен қайнатылған. Бұл бірдей сорпа, бірақ қаныққан болып шығады.

Оны шашты нығайтуға және өсіруге арналған жылы компресс, маска ретінде қолдануға болады. Шаштың өсуін жеделдету үшін шөптен жасалған отварларға, тұнбаларға және инфузияға арналған рецепттер

Оларды дайындауда қиын ештеңе жоқ. Тұндырманы дайындау үшін сізге екі ас қасық шикізатты бір литр қайнаған суға құю керек. Құрал біраз уақыт тұндырылған, сүзілген және қолдануға болады.

Тұндырма үшін сіз бір литр сумен құйылатын екі ас қасық дәрілік шөпті алып, 40-60 минут қайнатыңыз.

Бәйшешек тұнбасы

Құрамы: 300 г бәйшешек гүлдері және 2 литр қайнаған су.

Гүлдердің үстіне қайнаған су құйыңыз, оны жарты сағат қайнатыңыз, салқындатып, сүзіп алыңыз. Өнім шаштың тамырына жағылады және ұштары онымен ылғалдандырылады. Басын оқшаулау керек және шаюсыз бір сағатқа қалдыру керек.

Мұндай тұнба дәрумендермен және пайдалы заттармен қанықтыратын дүкен тониктерінің лайықты алмастырушысы бола алады. Сондай-ақ, тез өсуіне әсер етеді, және шаштың сыртқы факторларларын теріс әсерден қорғайды.

Қалақай жапырағының қайнатпасы

Құрамы: 80 г құрғақ шөп немесе 250 г жаңа піскен және 0,5 л су.

Шөпті сумен құйып, су ваннасында 10 минут қайнату керек. Құралды жарты сағат бойы тұндыру керек, содан кейін оны сүзіп, жылы сумен 2 литрге дейін сұйылтыңыз. Шашты жуғаннан кейін шаю керек.

Кәдімгі құлмақтың қайнатпасы

Құрамы: 250 г хоп конусы және 2 литр су.

Кәдімгі құлмақ кофе тартқышта ұнтақтаңыз, үстіне қайнаған су құйып, 20 минут қайнатыңыз.

Құрал екі сағат бойы тұндырылады, содан кейін ол сүзіледі. Алынған қайнатпаның көмегімен өсуді ынталандыру үшін жуып кейін шашты шайып тастау керек.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 32беті

Түйежапырақ қайнатпасы

Құрамы: Түйежапырақ тамырларының екі ас қасық және 1 литр су.

Туралған түйежапырақ тамырларына су құйып, 15-20 минут қайнату керек. Шашты жуғаннан кейін шаю керек.

Қырмызыгүлдің тұнбасы

Құрамы: екі ас қасық кептірілген гүлдер мен 100 мл су.

Қырмызыгүл гүлдеріне шыны ыдыста спирт құю керек. Тұндырма қараңғы жерде екі апта тұруы керек, содан кейін ол сүзіліп, шайқалады. Қолданар алдында өнім 1: 3 пропорциясында сумен сұйылтылған, бас терісіне жағылып және жарты сағатқа орап қою керек. Өнім сусабын қолданбай, сумен жуылады.

Түйежапырақ майы мен қырмызыгүл маскасы

Құрамы: екі ас қасық, қырмызыгүл екі ас қасық түйежапырақ майы және екі сарысы қажет.

Өнімнің ингредиенттері біріктірілуі және араласуы керек. Өнім тамырларға 40 минутта сіңеді. Маска жылы сумен жуылады. Өлі фолликулаларды ынталандыру үшін шамамен 12 рет емдеу қажет.

Лимон шырыны және желкек маскасы

Құрамы: 30 г желкек тамыры, ас қасық бал және лимон шырыны.

Ингредиенттерді араластырып, дымқыл шашқа жағу керек. Оларды бір сағат бойы сүлгімен орау керек. Осыдан кейін маска жуылады.

4. Иллюстрациялық материалдар: ақпараттық

5. Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер

1. Косметология Ю.Ю. Дрибноход. – Ростов на Дону: Феникс, 2019 - 828 с.

2. Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.

Қосымша әдебиеттер

1. Рахимов, Қ. Д. Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус.: оқу құралы = Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус : учеб. пособие /. - Алматы : ЖШС "Жания-Полиграф", 2015. - 528 с.

2. Развитие фитохимии и перспективы создания новых лекарственных препаратов. Кн. 3. Лекарственные формы фитопрепаратов и их фармакологическое изучение. Технология промышленного производства отечественных фитопрепаратов - Алматы : Ғылым, 2004. - 496 с.

3. Медетова, Л. Ш. Безеуге қарсы қолданылатын құрамында ихтиол бар емдік-косметикалық крем алу технологиясын жасау [Мjтін] : дис. ... мед. ғыл. магистрі акад. дәрежесін ізденуге арналған / Л. С. Медетова. - Шымкент : ОҚМА, 2019. - 69 бет. +эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды басылдымдар

1. Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592с. <http://rmebrk.kz/book/1174521>

2. Есімова О.А. Дисперсті жүйелер негізіндегі косметикалық заттар: оқу құралы / О. А. Есімова, С. Ш. Құмарғалиева, Қ. Б. Мұсабеков; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2014. - 199 <https://elib.kaznu.kz/book/1449>

3. Дрибноход, Ю.Ю. Косметология. : Среднее медицинское образование - Изд. 3-е - Ростов н/Д: Феникс, 2019. - 828 с. <http://rmebrk.kz/book/1177774>

4. Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592 с. Эрнандес, Е.И., РМЭБ/<http://rmebrk.kz/book/1174521>

5. Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/57/

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 33беті	

6.Сорокина, В. К. Косметология : пособие для врачей / В. К. Сорокина ; под редакцией Л. Н. Сорокина. — Санкт-Петербург : Фолиант, 2014. — 408 с. URL: <https://www.iprbookshop.ru/60920>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

- 1.Гериатриялық косметологияның ерекшеліктері.
- 2.Қартаюдың міндетті және мүмкін белгілері.
3. Қартайған теріні күтуге арналған өсімдік, жануар және минерал тектес заттар.
- 4.Бет пен денеге арналған емдік шөп дәрілер
- 5.Шашты өсіру мен нығайтуға арналған косметикалық шөп дәрілер.
- 6.Күрделі шаш күтімінде қолданылатын дәрілік өсімдіктер.
- 7.Шаш күтіміне арналған косметикаға жазылымдар

Дәріс № 8

1.Тақырыбы: Мозоль мен сүйелді кетіру үшін қолданылатын косметикалық шөп дәрілер.Аралас шөп шайлармен емдеу.Косметика құрамындағы жануарлардан алынатын өнімдер.Ара шаруашылығы өнімдері. Бал.Прополис.

2.Мақсаты: Білім алушыларды мозоль мен сүйелді кетіру үшін қолданылатын фито-косметикалық, заттармен, аралас шөп шайлармен емдеу,косметика құрамындағы жануарлардан алынатын өнімдер,ара шаруашылығы өнімдері. Бал.Прополис фито-косметикалық заттармен таныстыру.

3.Дәріс тезистері:

- 1.Мозоль мен сүйелді кетіру үшін қолданылатын косметикалық шөп дәрілер.
- 2.Мозоль мен сүйелді кетіру үшін қолданылатын табиғи шөптерден жасалған дәрілер.
- 3.Папилломаларды, меңді емдеу үшін қолданылатын өсімдіктер мен жануарлардан алынатын дәрілік заттар.
- 4..Дененің жалпы денсаулығын нығайту мақсатында шөп шайларын қолдану тарихы.
- 5.Сергітетін, витаминдік фитокомпозициялар
- 6.Жануарлардан шыққан косметиканың ассортименті.
- 7.Косметикада қолданылатын жануарлардан шыққан шикізаттар: марал мүйізі, бадяга, ұлулар және т.б.
- 8.Ара шаруашылығы өнімдері. Бал. Прополис. Апилак.
- 9.Бал арасының қалдықтары: бал, апилак, ара наны, тозаң, прополис, балауыз, араның уы.
- 10.Оларды қолданумен косметикалық жазылымдары

Үлкен сүйелшөп (лат.Chelidónium május) — Үлкен сүйелшөп (Chelidonium) тұқымдасына жататын қос жарнақты өсімдіктер түрі.

Үлкен сүйелшөп өсімдігі биіктігі 50-100 см, тармақталған сабаққа ие, үзілісте ол сүтті шырын тамшыларын шығарады, олар ауада бірден сарғыш-қызылға айналады.

Гүлдер кәдімгі, алтын-сары түсті, қарапайым қолшатырға жиналған, әр гүлдің ұзындығы шамамен 1 см болатын төрт жапырақшадан тұрады, сүйелшөпте нектар жоқ, бірақ тозаңның көптігімен жәндіктерді тартады. Мамырдан тамызға дейін гүлдейді.

Ежелгі гректер қарлығаштар келген кезде сүйелшөптің гүлдейтінін байқады және бұл құстар жылы жерлерден шыққан кезде гүлдеуін тоқтатады, сондықтан олар оны қарлығаш шөп деп атаған. Грек емшілері бұл өсімдікті тек тері ауруларын емдеу үшін ғана емес, сонымен қатар асқазан мен ішек ауруларына, көз, мұрын және құлақ ауруларына арналған анальгетиктер мен қабынуға қарсы агент ретінде сәтті қолданды. Сүйелшөп туралы алғашқы ескерту біздің эрамызға дейінгі 3 ғасырдан басталады. Грекиялық эскулап Теофраст оларды сарғаюдан емдеді, бауыр мен асқазанның кейбір ауруларын емдеуге арналған чистотела тұндырмасы мен

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 34беті	

қайнатпаларын, өт қабынан тастарды алып тастау және іш қатуды іш жүргізетін дәрілерді тағайындады. Авиценна көз ауруы мен сондай-ақ тіс ауруын керемет тыныштандыратын дәрі ұсынды. Орта ғасырдағы емшілер бұл өсімдікті туберкулезден және қызыл жегіден құтылу үшін қолданған. Ресейде сүйелшөп сарғаюды емдеу үшін белсенді қолданылды, ол үшін ол басқа атау алды - сарғаю. Балаларды сүйелшөп қайнатпасында шомылдыру халық арасында қышымадан құтылудың ең жақсы әдісі болып саналды. Қыздар сепкілді жас сүйелшөп шырынынан азайтты. Ауылдарда олар әр жаз сайын сүйелшөптің спиртті немесе су құюын дайындап, оны жыл бойы йодтың орнына дезинфекциялаушы және бактерицидтік зат ретінде қолданып, онымен жараларды жуып отырды.

Сүйелшөп өздерін ғана емдеп қоймай, жаппай індеттер кезінде малды өлімнен сақтап қалды. Сүйелшөптің барлық жерден жинайы, өйткені мал оны өткір жағымсыз дәм мен улы шырын болғандықтан жемейді. Көбінесе бұл шөп: қоршау маңындағы әр аулада өсетін.

Адамдар сүйелшөп атауларын ойлап тапқан жоқ және оның латынша ғылыми атауы өсімдіктің барлық таңғажайып қасиеттерін жинақтады. Сүйелшөп латын тілінен аударғанда «көктен келген сыйлық» (*Chelidonium*) сияқты естіледі. Бұл шөпті халықтық медицинада қолданудың ғасырлар бойғы тәжірибесі оның адамды сыртынан ғана емес, ішінен де тазартып, түрлі ауруларды емдей алатындығын дәлелдеді. Сондықтан ғалымдар ежелден таңғажайып шөптің құрамын зерттеп, оны дәрі-дәрмек жасау үшін қолданған сүйелшөпке қызығушылық танытты. Бүгінгі күні бұл өсімдіктің сығындылары мен шырыны медицинада кеңінен қолданылатын жақпа, тұнбалар және басқа дәрілерге енгізілген.

Сүйелшөп әсіресе гомеопатияда белсенді қолданылады. Өсімдіктен алынған сығындылар бауырды, ішекті емдеуге және метаболизмді реттеуге арналған гомеопатикалық препараттарға енгізілген. Сүйелшөптің емдік қасиеттері қазіргі заманғы ғылыммен дәлелденген. Осылайша, сүйелшөптің патогенді саңырауқұлақтар мен қатерлі ісіктердің өсуін басатын қабілеті анықталды.

Шөп шайын қолдану токсиндерді кетіруге, метаболизмді қалыпқа келтіруге және салмақты азайтуға көмектеседі. Шөптен жасалған препараттар көбінесе ұйқысыздықты жеңуге, стресс пен депрессияның әсерін азайтуға және тиімділікті арттыруға мүмкіндік беретін компоненттерден тұрады.

Шөп шайы - бұл арнайы таңдалған тамырлар, гүлдер, жапырақтар мен қабықтың қоспасы; сыртқы жағынан ол қарапайым шайға өте ұқсас, бірақ дәл осы сусынның құрамында оның ерекше емдік-профилактикалық қасиеттері жатыр. Бұл құралды шөптер мен фармацевтер бірлесіп жасайды. Кез-келген кептірілген және қайнатылған өсімдікті шөп шайы деп санауға болады: адамдар әр түрлі өсімдіктердің емдік қасиеттерін бұрыннан байқаған: жалбыз, тимьян, орегано, түймедақ, итмұрын. Қазіргі таңда мұның бәрін дайын дәріханадан оңай табуға болады. Бұрын аталған дәрі-дәрмектерге негізделген шөп шайлары денсаулыққа зиян келтірместен қажет мөлшерде ішілуі мүмкін, өйткені олар өте зиянсыз және жан-жақты. Тағы бір нәрсе - белгілі бір ағзаға міндетті түрде әсер ететін емдік-профилактикалық шөп шайлары.

Шөп шайын қолданар алдында сіз оны қолданудың қандай әсеріне қол жеткізгіңіз келетінін түсінуіңіз керек, өйткені олар суыққа қарсы, седативті және гипертензияға қарсы, иммунологиялық, диабетке қарсы және басқалары.

Шөп шайы бірден бірнеше ингредиенттерден тұрады: кәдімгі түймедақ шөптен жасалған шайдың өзінде табиғи ингредиенттер жиі қосылады, олар негізгі ингредиентпен тамаша үйлеседі, олардың дәмін жақсартады. Әдетте шөп шайларының қоспалары қолдануға: оралған немесе қопсытылған шөп шайларын қайнатылған сумен құю керек, температурасы 90 ° C-тан аспайды, оны 3-5 минут ұстау керек. Мұндай шайды кептірілген жемістерден немесе балдан ішкен дұрыс, оған қант қосу жағымсыз.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 35беті	

Шөп шайы денені витаминдермен, минералдармен және басқа пайдалы заттармен қанықтырады. Ол тоник, детоксикация, антиоксидант, жеңіл седативті әсерге ие. Есте сақтауды жақсартады, стресске қарсы қасиеттері бар. Бұл сондай-ақ көру өткірлігін, зейіннің шоғырлануын арттырады, спорттық күйзеліске тән психоэмоционалды және физикалық стресстің әсерін азайтады. Ағзаның психикалық және физикалық шаршаумен қалпына келуіне ықпал етеді. Иммундық жүйенің жұмысын жақсартады.

Жануарлар майлары:

Күзен майын сүтқоректілердің тері астындағы майды еріту арқылы алады. Бұл теріні тітіркендірмейді және аллергия тудырмайды. Ол теріге майлы сезім қалдырмайтын, жақсы сіңіретін, тез сіңетін ингредиент ретінде қолданылады. Басқа майлармен, оның ішінде өсімдік тектесімен салыстырғанда, күзен майы тұрақты және ұзақ уақыт бойы нашарламайды. Сыртқы түрі бойынша, бұл шамамен 20 ° C температурада еритін майлы масса. Оның құрамында қанықпаған май қышқылдарының шамамен 70% триглицеридтері бар. Күзен майы жақсы эмульсия жасайды, эмульсиялардың тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Күзе майы мен күзен майы косметикалық өнімдерде жиі қолданылады.

Күзен майы - бұл күзен майының аз балқитын бөлігі. Сыртқы көріністе бұл мөлдір (40 ° C температурада) сабан-сарыдан әлсіз меншікті иісі бар ашық қоңырға дейінгі масса. Күзен майы теріні жақсы жұмсартыды және тегістейді, оны ылғалдың көп мөлшерде жоғалуынан сақтайды. Ол түнгі нәрлендіретін кремдердің бөлігі ретінде, аяздан қорғайтын заттарда кеңінен қолданылады. Әдетте косметикалық өнімдердегі норка майы немесе күзен майының мөлшері 10% -дан аспайды. Косметикалық құрамдағы жоғары құрам хош иістендірілмеген жағымсыз иіске әкеледі.

Тауық майы тауықтың ішкі майынан алынады. Тауық майының үш түрі бар, олар түсі мен балқу температурасы бойынша ерекшеленеді. Сұйық фракция - балқу температурасы 15 ° C жоғары емес сары түсті сұйықтық. Оның құрамында қанықпаған май қышқылдарының 70% дейін триглицеридтері бар. Төмен балқитын фракция - 20 ° C температурада ашық сарыдан сарыға дейінгі қатты зат, шамамен 25 ° C температурада балқытылады. Қатты балқитын фракция - бұл балқу температурасы 40 ° C-тан төмен емес, сарғыш реңкі бар ақ түсті қатты зат. Қатты фракция құрамында пальмитин қышқылы көп және линол қышқылы аз.

Тауық майы терінің май алмасуына тиімді оң әсер етеді, май теріге оңай жағылады, майлы қабық қалдырмай тез сіңеді; теріні жұмсақ әрі тегіс етеді. Бұл теріні тітіркендірмейді, аллергия тудырмайды, сондықтан оны әсіресе балалар косметикасында, жұмсартатын нәрлендіретін кремдерде қолдану ұсынылады. Тауық майы косметикалық кремдердің құрамына массаның 10% дейін қосылады.

Тауық майы липидтері - бұл тауық майының бөлігі. Оның құрамында 75% -ке дейін қанықпаған май қышқылдары бар, құрамы бойынша ана сүтіне ұқсас. Тауық майының кешені жараларды емдейді және теріге айқын қалпына келтіруші әсер етеді, аллергиялық реакциялардың алдын алады, ісіну мен қабынуды жеңілдетеді және беттік-белсенді заттардың тітіркендіргіш әсерін азайтады. Ол үш фракция түрінде шығарылады: сұйық, майлы, қатты - және косметикалық өнімдерге 1-5% мөлшерінде енгізіледі. Бұл кешенді ылғалдандыратын және нәрлендіретін кремдерде, сәндік косметикада, лосьондар мен тоникаларда, сусабындар мен шаш маскаларында қолданған жөн. Тауық липидті кешенін балауыз сияқты табиғи балауыздармен бірге қосуға болады.

Бүгінгі күні көптеген өркениетті елдерде адамдар табиғи тағамға қайта оралуда. Биологиялық белсенді қоспалар ара өнімдері - бал, прополис, тозаң, аралар наны, патрон желе, балауыз, ара уы және осы өнімдерден тұратын препараттармен ауыстырылады. Олар көмірсулардың, майлардың, дәрумендердің, минералдардың және ағзаның тіршілігін арттыратын биологиялық стимуляторлардың қайнар көзі.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 36беті

Ара шаруашылығы өнімдері құнды табиғи өнімдер, ал адам табиғаттың бір бөлігі болғандықтан, ол үшін бал, прополис, ара наны, балауыз, корольдік желе мен ара уы өте қолайлы. Олар ағзаға тез сіңеді, әдетте, жақсы төзімді, қолдануға қарсы көрсетілімдері аз, сондықтан қазіргі уақытта көптеген ауруларды емдеуде және алдын-алуда омарта шаруашылығы кеңінен қолданылады. Тіпті ресми медицина осы құнды өнімдердің емдік қасиеттерін таниды, олардың арасында бал ерекше орын алады. Шындығында, сахарозадан айырмашылығы, балдың көмірсутегі қосылыстары (глюкоза және фруктоза) адам ағзасына толығымен сіңеді және ішекте алдын-ала өңдеуді қажет етпейді.

Сонау 18-ші ғасырдың ортасында болғандығы назар аудартады. бұл ара шаруашылығы өнімі кедейлердің қанттары деп аталды. Мәселе мынада, ұзақ уақыт қамыстан алынған қант өте қымбат өнім болды және оны қол жетімсіз сән-салтанат деп санады. Оны тек дворяндар жеген, ал оны ең бай сауда үйлері сатқан.

Ара шаруашылығы өнімдерін қолданудың негізгі бағыттары:

- Тағам өнеркәсібі. Бал кондитерлік өнімдерді, сусындарды, тұздықтарды және басқа тәтті тағамдарды дайындауда қолданылады.
- Косметология. Ара шаруашылығы өнімдері кремдерге, сывороткаларға, бет маскаларына және денені күтуге арналған басқа құралдарға кіреді.
- дәрі-дәрмек. Ара шаруашылығы өнімдері суық тию мен вирустық ауруларды емдеуде қолданылады. Балдың антисептикалық қасиеттері дезинфекциялық композициялар жасау үшін қолданылады.
- Денені жалпы күшейту. Ара шаруашылығы өнімдерінің барлығы дерлік метаболизмнің қалыпқа келуіне ықпал етеді және табиғи иммуномодуляторлар болып табылады.

Бал және ара өнімдерімен емдеу

Бал және ара шаруашылығының басқа өнімдері адамзат ежелден бері мыналарды емдеуде қолданылған:

- гинекологиялық ауруларға - мелисса мен лinden бал тиімді;
- аралардан алынған ұнтақ - диеталық тамақтану және ағзаның тонусын көтеру үшін қолданылады;
- эпилепсияны емдеуде ара поморының қайнатпасы қолданылады;
- жөтелгенде және тамағыңыз ауырғанда, тез қалпына келу үшін балмен шай қолдану керек, шайып, деммен жұту керек, ол электрофорез ретінде қызмет етеді;
- прополис - синусит, ингаляциялар, майлар, мұрын тамшылары, оның негізіндегі тұнбалар үшін ең жақсы көмекші.

Ара сүті:

- анальгетикалық қасиеттерге ие;
- қандағы қантты төмендетеді;
- жараларды емдейді;
- қан қысымы жоғары адамдарға пайдалы;
- қатерлі ісікке және бедеулікке қарсы күресте қолданылады.

Алкогольге негізделген ара сүті желе вирус пен тұмауды жоюға көмектеседі. Ара сүті желе косметологияда, түкті тазартуда, тіс және көз ауруларын емдеуде, атеросклерозда, склерозда, менопауза кезінде қан тамырларында, жүктілік кезінде ауыр токсикоз кезінде кеңінен қолданылады. Қолдануға қарсы көрсеткіштер - аллергия, бүйрек жеткіліксіздігі.

Ара уы науқастың денесіне араны шағу арқылы немесе емдік майлардың құрамында енгізіледі. Аз мөлшерде улану ағзаға пайдалы әсер етеді және төрт ондаған аралардың бір мезгілде шағуы өлімге әкелуі мүмкін екенін ескеру маңызды.

O'NTUSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 37беті

Ара уы қанайналым жүйесіне пайдалы, холестерин деңгейін төмендетеді, тәбет пен ұйқыны қалыпқа келтіреді. У - ревматоидты артрит, тромбофлебит және қан қысымының жоғарылауының тамаша көмекшісі.

Ара балауызының қабынуға қарсы қасиеті бар, ол суық және тұмаумен күреседі.

Балауыз:

- тыныс алу мүшелерін тазартады;
- тақтаны алып тастайды;
- ринитті емдейді;
- тістерді күшейтеді.

Ара уын және ара шаруашылығының басқа өнімдерін қолданған кезде жеке төзімсіздік қаупі және мүмкін аллергиялық реакциялар ескерілуі керек. Қарттар мен кішкентай балаларға ара уын қолдану ұсынылмайды.

Прополис

Прополис - бұл табиғи антисептик болып табылатын шайырлы зат. Прополис - дезинфекциялық қасиеті бар табиғи антибиотик. Оның құрамында үш жүзден астам белсенді заттар бар.

Прополис:

- сәулеленуге төзімділікті арттырады;
- ағзаның қорғаныс функцияларын күшейтеді;
- депрессиямен күресуге көмектеседі.

4. Иллюстрациялық материалдар: ақпараттық

5. Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер

1.Косметология Ю.Ю. Дрибноход. – Ростов на Дону: Феникс,2019 - 828 с.

2.Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.

Қосымша әдебиеттер

1.Рахимов, Қ. Д. Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус.: оқу құралы = Фитофармакология. Фармакология -Тезаурус : учеб. пособие /. - Алматы : ЖШС "Жания-Полиграф", 2015. - 528 с.

2.Развитие фитохимии и перспективы создания новых лекарственных препаратов. Кн. 3. Лекарственные формы фитопрепаратов и их фармакологическое изучение. Технология промышленного производства отечественных фитопрепаратов - Алматы : Ғылым, 2004. - 496 с.

3.Медетова, Л. Ш. Безеуге қарсы қолданылатын құрамында ихтиол бар емдік-косметикалық крем алу технологиясын жасау [Мjтін] : дис. ... мед. ғыл. магистрі акад. дәрежесін ізденуге арналған / Л. С. Медетова. - Шымкент : ОҚМА, 2019. - 69 бет. +эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды басылдымдар

1.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592с. <http://rmebrk.kz/book/1174521>

2.Есімова О.А.Дисперсті жүйелер негізіндегі косметикалық заттар: оқу құралы / О. А. Есімова, С. Ш. Құмарғалиева, Қ. Б. Мұсабеков; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2014. - 199 <https://elib.kaznu.kz/book/1449>

3.Дрибноход, Ю.Ю. Косметология. : Среднее медицинское образование - Изд. 3-е - Ростов н/Д: Феникс, 2019. - 828 с.<http://rmebrk.kz/book/1177774>

4.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592 с. Эрнандес, Е.И.,РМЭБ/<http://rmebrk.kz/book/1174521>

5.Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар:Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/57/

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 38беті

6.Сорокина, В. К. Косметология : пособие для врачей / В. К. Сорокина ; под редакцией Л. Н. Сорокина. — Санкт-Петербург : Фолиант, 2014. — 408 с. URL: <https://www.iprbookshop.ru/60920>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

- 1.Мозоль мен сүйелді кетіру үшін қолданылатын косметикалық шөп дәрілер.
- 2.Мозоль мен сүйелді кетіру үшін қолданылатын табиғи шөптерден жасалған дәрілер.
- 3.Папилломаларды, меңді емдеу үшін қолданылатын өсімдіктер мен жануарлардан алынатын дәрілік зат.
- 4.Аралас шөп шайлармен емдеу.
- 5.Дененің жалпы денсаулығын нығайту мақсатында шөп шайларын қолдану тарихы.
- 6.Сергітетін, витаминдік фитокомпозициялар.
- 7.Косметика құрамындағы жануарлардан алынатын өнімдер.
- 8.Жануарлардан шыққан косметиканың ассортименті.
- 9.Косметикада қолданылатын жануарлардан шыққан шикізаттар: марал мүйізі, бадяга, ұлулар және т.б.

Дәріс № 9

1.Тақырыбы:Косметологиядағы табиғи балауыздар және май тәрізді заттар.Бальнеотерапия.Талассотерапия.Фитотерапия.

2.Мақсаты: Білім алушыларды косметологиядағы табиғи балауыздармен және май тәрізді заттармен, бальнеотерапия,талассотерапия,фитотерапия фито-косметикалық заттармен таныстыру.

3.Дәріс тезистері:

- 1.Косметологиядағы табиғи балауыздар және май тәрізді заттар.
- 2.Косметологиядағы майлар мен май тәріздес заттар: балық майы, борсық, қаз, үйрек майы, спермацети, ланолин және т.б.
3. Бальнеотерапия
4. Талассотерапия
5. Фитотерапия

90-жылдары тұтынушылар мен косметика өндірушілерінің көзайымы табиғи майлардан бас тартты және бұл екі себепке байланысты болды. Біріншіден, ғылым майдың зиянды екенін дәлелдеді, өйткені артық майды тұтыну атеросклерозға, семіздікке және басқа да бірқатар денсаулыққа әкеледі. Екіншіден, силикондар косметикалық индустрияға келді (ингредиенттер тізімінде оларды «кон» аяқталуы арқылы ажыратуға болады, мысалы, симетикон, циклодиметикон және т.б.) және май қышқылдарының синтетикалық туындылары (әдетте олардың күрделі атаулары бар, мысалы изопропилді миристат және т.б.) және косметикалық химияның басқа жетістіктері.

Осы заттардың көмегімен нақты сипаттамалары бар косметиканы жасауға мүмкіндік туды, бұл табиғи майлармен өте қиын. Қазір тұтынушылар майлы жылтыр қалдырмайтын және терінің сыртқы көрінісін бірден жақсартатын заманауи кремдерге үйреніп қалды, оған косметика жақсы сай келеді және сыртқы түрі тартымды болады, сондықтан біз силикондармен және басқа «синтетиктермен» қалай айналысқанымызға қарамастан. косметикада керісінше жол жоқ, заманауи косметиканы онсыз жасау мүмкін емес.

Сонымен майлар туралы не деуге болады? «Майсыз» косметиканы таңдау арқылы олардан аулақ болуыңыз керек пе, әлде олар қандай да бір себептермен қажет пе? Кейбір белгілі бір мөлшерде майлар теріге қажет, сонымен қатар олар оған қажет болады. Косметикалық майлар тек теріге жайылып, оны майлап қана қоймайды және белгілі бір мөлшерде судың жоғалуын азайтады,

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 39беті

сонымен қатар терінің липидтері (май тәрізді заттар) үшін құрылыс материалымен қамтамасыз етеді.

Терінің косметиканы құрайтын липидтерді ыдырататындығы және алынған фрагменттерді өзіне қажетті липидтерді құру үшін қолдана алатындығы дәлелденді.

Косметикадағы майлар мен майларды қаныққан және қанықпаған деп бөлуге болады. Майлардың қасиеттері олардың құрылыс материалдары - май қышқылдары арқылы анықталады. Егер май құрамында қаныққан қышқылдар көп болса, онда ол бөлме температурасында қатты болады, ал егер қанықпаған қышқылдар басым болса, онда май сұйық болады.

Жалпы, теріге қаныққан және қанықпаған май қышқылдары қажет. Бірақ ол қаныққан май қышқылдарын өзі синтездей алады, дегенмен оларды дайын күйінде қабылдағанымен, оларды қолданады.

Бірақ қанықпаған май қышқылдарының арасында организм тек сыртынан - тамақпен немесе тері арқылы ала алатындар бар. Сондықтан оларды маңызды май қышқылдары деп атайды. Оларға линол және линолен қышқылдары, сондай-ақ олардың туындылары - гамма-линолен, арахидон және басқалары жатады. Линол қышқылы кең таралған. Әдетте өсімдік майларын жеткілікті мөлшерде тұтынатындар бұл қышқылдың жетіспеушілігін сезінбейді.

Өкінішке орай, кейде терінің линол қышқылынан басқа маңызды май қышқылдарын алу қабілеті нашарлайды. Мұның себептері әр түрлі болуы мүмкін - стресс, алкоголь, ауру, қартаю және т.б. Теріге линол қышқылы ғана емес, сонымен қатар оның туындысы - гаммалинолен қышқылы немесе ГЛК қажет бола бастауы маңызды. Бірақ ол кейбір майларда ғана кездеседі.

Кейде тамақпен де, косметикамен де дұрыс емес май қышқылдары ағзаға қажет болып шығады. Бұл тағамда негізінен қаныққан май бар ет өнімдері басым болған кезде немесе табиғи майлардың орнына косметикада парафин, мұнай желе, силикон майы сияқты тірі емес майлар болған кезде болады.

Бұл жағдайда терінің барлық май қышқылдарын өздігінен синтездеуден басқа амалы жоқ. Әрине, олардың барлығы дерлік қанық болып шығады. Осылайша, теріде маңызды май қышқылдарының жетіспеушілігі пайда болады, бұл оның пайда болуына бірден әсер етеді. Терідегі маңызды май қышқылдарының жетіспеушілігінің белгілері 1930 жылдардан бастап сипатталған. Бұл терінің құрғауы, қабыршақтануы, сезімталдығы мен тітіркенуі жоғарылайды, бұл қызару мен қышумен көрінеді. Қазір маңызды май қышқылдарының жетіспеушілігімен, біріншіден, терінің тосқауыл қасиеттерінің бұзылуы орын алатындығы, соның салдарынан тітіркендіргіштер, аллергиялар, микроорганизмдер оған оңай ене бастайтындығы, екіншіден, қабыну реакцияларына бейімділікке қарай терінің реактивтілігінің өзгеруі.

Экзема, псориаз, атопиялық дерматит және тағы басқалар сияқты тері ауруларының басталуында маңызды май қышқылдарының жетіспеушілігінен туындаған терінің тосқауыл қабатын бұзу маңызды рөл атқарады. Тіпті аллергия немесе тері инфекциясы көбінесе терінің бұзылған тосқауылынан туындайды, өйткені микробтар мен аллергиялар теріге зақымдалған тері тосқауылы арқылы енеді.

Екінші жағынан, маңызды май қышқылдарының жетіспеушілігінен туындаған терінің құрғауы мен сезімталдығы - түзету оңай болатын аздаған косметикалық мәселелердің бірі. Қазіргі кезде маңызды май қышқылдары табиғи майларда (сұйық және капсула), таза күйінде (маңызды май қышқылдарының кешені), кремдер мен күрделі тағамдық қоспаларда болады.

Ең жақсы және теңдестірілген композиция - бұл қарақат майы, оның құрамында линол және гаммалинолен қышқылдары (омега 6 қышқылы деп аталады) ғана емес, сонымен қатар линолен қышқылы (омега 3 қышқылы) бар.

Бұл майлардан басқа зығыр майы немесе балық майы сияқты линолен қышқылы бар майды қабылдау керек. Бұл майларды ішке қабылдау керек және кешке теріге жағу керек (күндіз

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 40беті	

ешқашан, өйткені олар күннің әсерінен оңай тотығады және бұл жағдайда теріге уланып қалуы мүмкін).

Теріні майлардан, косметикадан немесе тағамдық қоспалардан маңызды май қышқылдарын белсенді түрде қолдануға шақыру үшін қаныққан майдың кез-келген түрінде (кремдерде немесе тағаммен) тұтынылуын шектеу қажет. Құрамында гидрирленген майлар (маргариндер) бар тағамдарды алып тастау да маңызды, өйткені олардың құрамында маңызды май қышқылдарының қауіпті аналогтары - транс май қышқылдары бар.

Дене жасушалары көбінесе қате жібереді және транс изомерлерін қалыпты, табиғи қышқылдармен қателеседі, оларды метаболизмге тартуға тырысады. Алайда, бұл сменалар кез-келген пайдалы биологиялық функцияны орындай алмайды, керісінше, бәріне кедергі келтіреді және басқа адамдардың орындарын алуға тырысады, бұл жасушалардың жұмысында әртүрлі бұзылуларға әкеледі.

Теріге майларды сыртынан май қышқылдарына бөлшектеу ғана емес, сонымен қатар осы май қышқылдарының қажетті вариацияларын синтездеу қажет. Бұл процесте зақымдануға өте сезімтал бірқатар ферменттер қатысады. Сондықтан теріңіздің биологиялық тепе-теңдігін қалпына келтіру кезеңінде оған зиянды әсерді (ультрафиолет сәулесі, спирт, темекі түтіні, құрамында спирт пен ацетон бар косметика) барынша шектеу қажет.

Майлы сабынды (немесе сезімтал теріге арналған арнайы сабынды) пайдаланып, күніне бір реттен артық емес бетіңізді сабынмен жуып, бетіңізді жуғаннан кейін бетіңізге косметикалық майлар немесе ылғалдандыратын крем жағыңыз.

Қорытындылай келе, маңызды май қышқылдары тері үшін ғана маңызды емес, өйткені ағзаға олар витаминдер мен минералдар сияқты қажет. Зерттеулер көрсеткендей, маңызды май қышқылдары жүрек ауруы қаупін азайтуға, иммундық және жүйке жүйесінің жұмысын жақсартуға, тіпті менопаузаның жағымсыз белгілерін азайтуға көмектеседі.

Май тәрізді заттар

- жоғары атомды бір атомды спирттердің (ациклді және циклді) және май қышқылдарының күрделі эфирлері. Май тәрізді заттарға балауыздар жатады.

Балауыздар - көп компонентті липидтер. Табиғи балауыздарда бос май қышқылдары, спирттер, көмірсутектер, пигменттер және басқа заттар бар.

Балауыздар қатты, көбінесе кристалды массалар. Ыстықта олар жұмсарады, пластмасса түзеді. Балауыздар майлы майларда, эфирде, күшті этанолда оңай ериді, суда ерімейді.

Майлардан, балауыздардан айырмашылығы:

- 1) сілтілердің сулы ерітінділерімен сабындану қиын,
- 2) олар күйдірілген кезде акролин шығармайды, өйткені олардың құрамында глицерин жоқ,
- 3) сақтау кезінде өте тұрақты және ешқашан ашуланбайды.

Жануарлардың балауыздары - бұл шөгінділер (ара балауызы), немесе бөлінділер (қой майы = ланолин), немесе триглицеридтермен бірге түзілетін және жануарлардың май массасының едәуір бөлігін құрайтын өнімдер (спермацети).

Балауыз. Ақ балауыз (Cera alba). Сары балауыз (Cera flava).

Ара балауызы - *Apis mellifica* жұмысшы аралары салған өнім. Аралар бал ұясын қалыптастыру үшін балауызды пайдаланады.

Ара балауызын омартада ескі бал ұяларынан ульталар түбіндегі қоқыстарды еріту арқылы алады. Ластанған шикізатты қайнаған суға қайнатады және балауыз престерінде сығып алады, жоғары сапалы шикізатты арнайы балауыз ыдыстарында қайта қыздырады. Ара балауызы түсі бойынша жіктеледі: ақ балауыз және сары балауыз. Балауыз күн сәулесімен ағарады немесе балауыз ультрафиолет сәулелеріне ұшырайды.

Ара балауызы - өте нәзік, түсі біркелкі, ұстағанда майлы емес, жұқа қабаттағы қатты, мөлдір масса, ұсақ түйіршікті сынық. Түсі ақ балауыз үшін ақ немесе ақшыл сары, ал сары балауыз үшін

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы	044/66-09-( )	
Дәріс кешені	48 беттің 41беті	

сары немесе ашық сары. Балауыздың түсі оның құрамындағы прополис шайырының қоспасына, бояғыш зат - хризинге, каротиноидтарға, сондай-ақ өндіріс әдісіне байланысты. Балауыздың иісі ерекше, жағымды: ол сары балауыздағы бал тәрізді (әсіресе балқытылған кезде) және ақ балауызда жоқ. Балауыз эфирде, хлороформада, бензинде, майлы және эфир майларында ериді; суда және алкогольде ерімейді, ыстық спиртте жартылай ериді.

Бальнеотерапия (лат. **balneum** "ванна, шомылу", **therapeia** - "емдеу") - табиғи немесе жасанды түрде дайындалған минералды суларды қолдана отырып, жүйелі ауруларды, күйіктерді, психикалық бұзылуларды және тері ауруларын су рәсімдерінің (ванналардың) көмегімен емдеу.

Бальнеофакторлар организмге жалпы, алуан түрлі әсерінің арқасында патогенетикалық, ынталандырушы терапия ретінде қарастырылады.

1. Минералды сулардың сипаттамасы мен құрамы

Минералды суларға адам ағзасына иондық - тұзды және газ құрамымен, биологиялық белсенді компоненттердің құрамының жоғарылауымен және ерекше қасиеттерімен (радиоактивтілік, температура, қоршаған орта реакциясы) байланысты емдік әсер ететін табиғи сулар жатады.

Минералды сулардың арасында:

- бос күкіртсутектің әртүрлі концентрациясы бар сульфидті және көмірқышқыл газы;
- радон;
- натрий хлориді;
- кремнийлі;
- безді бездер;
- мышьяк;
- бром-йод;
- арнайы компоненттері мен қасиеттері жоқ су.

Температураға сәйкес минералды сулар суық, жылы және ыстық болып бөлінеді.

Судың жалпы минералдануы - бұл суда еріген барлық компоненттердің қосындысы (газдардан басқа), литріне граммен көрсетілген (г/л). Минералдану дәрежесіне байланысты суды ажыратады:

- шағын минералдану коэффициенті-2-ден 5 г/л-ге дейін;
- орташа минералдану мөлшері - 5-тен 10 г/л-ге дейін;
- жоғары минералдану ерітіндісі - 10-нан 35 г / л-ге дейін.

Алайда, минералдануы аз сулар олардың құрамында биологиялық белсенді заттардың (*бром, темір, йод, мышьяк және т.б.*) немесе арнайы компоненттердің (*битум, гумин қышқылдары және т. б. сияқты органикалық заттар*) көп мөлшері болған кезде емдік болуы мүмкін.

Мәселен, мысалы, Пятигорск қаласында әртүрлі сулар бар; шағын минералдану (*су, негізінен радон көздері*), орта (*сульфидті және көмірқышқыл суларының бір бөлігі*) және жоғары (*эссентуки типті көмірқышқыл газдары*).

Табиғаттың өзі жасаған минералды сулар табиғи тұзды ерітінділердің ең жақсы үлгілері болып табылады, онда организмнің өмірлік функцияларына белсенді әсер ететін жеткілікті зерттелген микроэлементтер ұсынылған.

Минералды сулардың микроэлементтері диссоциацияланған күйде (иондар) теріс немесе оң электр зарядын алып жүретіні белгілі, бұл биологиялық және емдік әсерде маңызды. Диссоциацияланбаған молекула тек кремний және бор қышқылдарына әсер етеді.

Талассотерапия (грек тілінен. **thalassa** - "теңіз"; **therapeia** - "емдеу") - теңіз климатының, теңіз суының, балдырлардың, теңіз балшықтарының және басқа да теңіз өнімдерінің қасиеттерін зерттейтін клиникалық медицина бөлімі (жағалаудағы тұнба, буынаяқтылар қабығынан жасалған

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 42беті	

өнімдер, планктон және т.б.) және олардың емдік-профилактикалық қолдану кезінде адам ағзасына әсер ету механизмдері.

Өткен ғасырдың 90-жылдарының ортасынан бастап косметологтардың арсеналында бет пен денеге күтім жасаудың жаңа жүйесі пайда болды - косметикалық өнімдер мен косметологиялық процедураларда балдырлар мен теңіз суын жан-жақты қолдануға негізделген талассотерапиясы. Талассотерапияға арналған өнімдер табиғи (жағалаудағы балшыққа) жақын нысанда да, қайта өңделген (буынаяқтылардың хитинді қабығының компоненттері, микронизацияланған балдырлар және т.б.) түрінде де қолданылады.

Сонымен, теңіз суында көптеген заттар бар: калий мен магний, кальций мен темір, барий мен хром, йод пен хлор, марганец пен мышьяк, аз мөлшерде күміс, алтын, уран, радий. Шомылу кезінде бұл заттардың барлығы денеге жағымды әсер етеді, теріге салынған жүйке ұштары арқылы әрекет етеді және қоршаған ортаның зиянды әсерін бейтараптандырады.

Теңіз суының температурасы, теңіз серфинің күші, йодпен қаныққан ауа да маңызды.

Балдырлардың барлығы дерлік микроэлементтерге, өсімдік ақуыздарына, көмірсуларға, дәрумендерге (А, В, С) бай. Олардың құрамында мырыш, темір, кальций, йод, хлор, фтор, магний, марганец, кобальт, бор, кремний сияқты микроэлементтер бар. Олардың құрамына байланысты олар тамыр қабырғаларын нығайтуға, қан айналымын жақсартуға, токсиндерді кетіруге көмектеседі және сыртқы дәрі ретінде ғана емес, сонымен қатар тағамдық қоспалар түрінде де қолданылады.

Теңіз планктоны бар талгосомалар мен коллаген микросфералары теріге тиген кезде белсендіріліп, белсенді компоненттер терінің терең қабаттарына еніп, оны нәрлендіреді және ылғалдандырады. Косметикалық және емдік әсер беретін бірегей салон маскалары жасалды.

Фитотерапия (грек тілінен phyton – «өсімдік» және therapeia - «емдеу») – адамның әртүрлі ауруларын, дәрілік өсімдіктер және олардан жасалған күрделі препараттарды қолдануға негізделген емдеу әдісі.

Фитопрепараттарды өндіруге арналған өңдеу әдістері химиялық таза белсенді затты бөліп алуға емес, өсімдік белсенді заттарының бүкіл кешенін ең қарапайым және табиғиға жақын формаларда (қайнатпа, тұндырма, сығынды және т.б.) сақтауға бағытталған.

Дәрілік өсімдіктерді криомен өңдеу өсімдіктің барлық қасиеттерін барынша толық сақтайды.

Тұндырма – дәрілік өсімдік шикізатын қыздырмай спиртпен немесе арақпен тұндыру.

Тұнбалар - дәрілік өсімдік шикізатына қайнаған су құйылып, 40-45 минутқа дейін салқындатылып дайындалады.

Қайнатпалар – дәрілік өсімдік шикізатын суда қайнатады, 10 - 15 минут суытады.

Крио өңдеу – сұйық азоттың көмегімен дәрілік өсімдіктерді ұнтақтау, ол өсімдіктің биологиялық заттары жоғары биожетімділігімен тұтас фракциясы 50 микронге дейін дәрілік өсімдіктің ұнтағын алуға мүмкіндік береді,

Дәстүрлі фитотерапияның құрамдас бөлігі болып табылатын дәстүрлі фитотерапия мен ғылыми медицина саласының бірі – медициналық фитотерапия ажыратылады. Заманауи медициналық фитотерапияда дәстүрлі медицинадан айырмашылығы, шөптік препараттар іс жүзінде дербес қолданылмайды, олар әдетте дәрілік терапияға қосымша тағайындалады.

4. Иллюстрациялық материалдар: ақпараттық

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 43беті

5. Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер

1.Косметология Ю.Ю. Дрибноход. – Ростов на Дону: Феникс,2019 - 828 с.

2.Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.

Қосымша әдебиеттер

1.Рахимов, Қ. Д. Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус.: оқу құралы = Фитофармакология. Фармакология -Тезаурус : учеб. пособие /. - Алматы : ЖШС "Жания-Полиграф", 2015. - 528 с.

2.Развитие фитохимии и перспективы создания новых лекарственных препаратов. Кн. 3. Лекарственные формы фитопрепаратов и их фармакологическое изучение. Технология промышленного производства отечественных фитопрепаратов - Алматы : Ғылым, 2004. - 496 с.

3.Медетова, Л. Ш. Безеуге қарсы қолданылатын құрамында ихтиол бар емдік-косметикалық крем алу технологиясын жасау [Мjтін] : дис. ... мед. ғыл. магистрі акад. дәрежесін ізденуге арналған / Л. С. Медетова. - Шымкент : ОҚМА, 2019. - 69 бет. +эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды басылдымдар

1.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592с. <http://rmebrk.kz/book/1174521>

2.Есімова О.А.Дисперсті жүйелер негізіндегі косметикалық заттар: оқу құралы / О. А. Есімова, С. Ш. Құмарғалиева, Қ. Б. Мұсабеков; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2014. - 199 <https://elib.kaznu.kz/book/1449>

3.Дрибноход, Ю.Ю. Косметология. : Среднее медицинское образование - Изд. 3-е - Ростов н/Д: Феникс, 2019. - 828 с.<http://rmebrk.kz/book/1177774>

4.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592 с. Эрнандес, Е.И.,РМЭБ/<http://rmebrk.kz/book/1174521>

5.Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар:Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/57/

6.Сорокина, В. К. Косметология : пособие для врачей / В. К. Сорокина ; под редакцией Л. Н. Сорокина. — Санкт-Петербург : Фолиант, 2014. — 408 с. URL: <https://www.iprbookshop.ru/60920>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1.Косметологиядағы табиғи балауыздар және май тәрізді заттар.

2.Косметологиядағы майлар мен май тәріздес заттар: балық майы, борсық, қаз, үйрек майы, спермацети, ланолин және т.б.

3.Бальнеотерапия дегеніміз не?

4.Талассотерапия дегеніміз не?

5.Фитотерапия дегеніміз не?

Дәріс № 10

1.Тақырыбы:Гирудотерапия.Апитерапия.Мумие емдеу..Гелиотерапия.

2.Мақсаты: Білім алушыларды косметологиядағы гирудотерапия,апитерапия,мумие емдеу,. гелиотерапия фито-косметикалық заттармен таныстыру.

3.Дәріс тезистері:

3. Гирудотерапия

4. Апитерапия

5. Мумие емдеу

O'NTÜSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 44беті

6. Гелиотерапия

Гирудотерапия (латын тілінен аударғанда **hirudo** – «сүлік», **therapeia** – «емдеу») — емдік сүліктің көмегімен адамның әртүрлі ауруларын емдеу әдісі.

Гируда - емдік сүлік (*Hirudo medicinalis*), Еуропадан шыққан, жүздеген жылдар бойы клиникалық қан алу үшін қолданылған.

Гирудотерапияның емдік әсері үш механизмнен тұрады: рефлекторлық, механикалық және биологиялық.

Рефлекторлық әрекет - сүліктің тері арқылы тек биологиялық белсенді нүктелерде (акупунктура нүктелері) шағуы.

Механикалық әсер сүліктер арқылы аймақтық қан ағымын түсіру арқылы көрінеді.

Биологиялық әсер сүліктің сілекейінде биологиялық белсенді заттардың тұтас кешенінің болуымен қамтамасыз етіледі.

Сүлік қанды шығарып қана қоймай, денеге жүзге жуық биологиялық белсенді заттардың бірегей комбинациясын енгізеді. Мұндай композиция табиғатта басқа еш жерде кездеспейді деп есептеледі. Сүліктің жұтқыншақтың айналасында орналасқан сілекей бездері биологиялық белсенді заттардан тұратын құпияны бөледі. Сүлік сілекейінде, мысалы, гирудин, альфа-химотрипсин, химазин, субтилизин, гиалуронидаза, дестабилаза, апираз, коллагеназа, триглицеридаза, анальгетиктер және басқа да көптеген заттар бар. Гирудин - табиғатта бар ең ерекше тромбин ингибиторы. Оның құрамында әлі толық зерттелмеген құнды заттардың орасан зор мөлшері бар деп есептеледі.

Сүліктің 600 түрі бар, бірақ тек үшеуі ғана емдік мақсатта қолданылады. Оларды өсіру үшін арнайы биофабрикалар жұмыс істейді. Жылы зертханада сүліктің өмірлік циклі тездетіліп, тұрақты температура мен жақсы тамақпен ол бір жылда ғана өседі.

Сүлік әрқашан қажетті биологиялық белсенді нүктеде әрекет етеді, ол гирудотерапевт ол үшін аймақты белгілегеннен кейін өзін табады. Сүлгі жабысады, содан кейін ол теріні 1,5 - 2 мм тереңдікке дейін тістеп алады және құрамында сілекейі бар жараға сілекей жібереді. Қанның ұюын болдырмайтын гирудин ферменті. Бір уақытта сүлік 5 мл-ге жуық қанды соруға қабілетті. Сеанс сүлгі қаныққанға дейін (20-60 минут) созылады, содан кейін жара қалады, ол қалыпты жағдайда 6-16 сағатқа дейін қан, лимфа және тіндік сұйықтықты бөледі. Шығатын қан мөлшері 50-300 мл, мақта тампоны қажет.

Гирудотерапияның емдік әсері

Қосарланған әсер ету механизмдерінің арқасында емдік сүлгі адам ағзасына 30-дан астам емдік әсер етеді, олардың ең маңыздылары:

- ✓ антикоагулянт (қанның ұюының төмендеуі);
- ✓ тромболитикалық (тромбтардың жойылуы), ишемияға қарсы (тіндер мен мүшелердің қанмен қамтамасыз етілуін жақсарту);
- ✓ антигипоксиялық (қанның тіндер мен мүшелерді оттегімен қамтамасыз етуді жақсарту);
- ✓ гипотензиялық (нормотензивті);
- ✓ ісікке қарсы;
- ✓ қалпына келтіру, микроциркуляция;
- ✓ майлы шөгінділердің бөлінуі;

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы	044/66-09-( )	
Дәріс кешені	48 беттің 45беті	

- ✓ импульстердің жүйке-бұлшықеттік берілісін қалпына келтіру;
- ✓ жалпы, рефлекстік;
- ✓ тамыр қабырғасының өткізгіштігін қалпына келтіру;
- ✓ бактериостатикалық («антибиотик сияқты» қабыну процесін тудырған микроорганизмдердің өлуі);
- ✓ иммуностимуляциялаушы;
- ✓ анальгетиктер (ауырсынуды басатын).

Мұндай терең жалпы емдік әсер метаболизм процестерін ынталандырады, нәтижесінде жалпы әл-ауқат, ұйқы сапасы, бет өңі жақсарады, жеңіл көтеру және әжімдерді тегістеу байқалады.

Апитерапия (латын тілінен *apis* – “ара”, *therapeia* – “емдеу”) – тірі араларды, сондай-ақ ара өнімдерін пайдалана отырып, адамның әртүрлі ауруларын емдеу әдістерінің жалпы атауы.

Апитерапияда қолданылатын негізгі өнімдерге бал, тозаң, прополис, өлі аралар, перга, балауыз және ара уы жатады.

Апитерапия тарихы

Ең алғашқы апитерапиялық клиника Мәскеуде Михаил Миронович Френкельдің бастауымен ашылды. 1941 жылы ол үшінші жүрек талмасынан кейін, мүгедек болып қалады. Мүгедек болған Френкель, аралардың арқасында сауығып, аяғына тұрды. Осылайша Мәскеуде ең алғаш апитерапиялық клиника ашылды. Ол осы клиниканың жетекшісі бола отырып, ол араларды одан әрі зерттеді. Михайл Френкельдің «Қанатты фармацевт» атты кітабы әлі күнге дейін атақты кітаптардың бірі болып саналады. Ол 86 жыл өмір сүріп, апитерапия тарихында аңыз болып қалды.

Қазіргі медицина тәжірибесінде араның уын кеңінен қолданады. Алдымен ағзаға жалпы токсинді тасымалданғыштық биологиялық сынамаңы жасайды. Емдеу ұзақтығы 23 аптаға созылады. Осы уақытта дененің биологиялық белсенді зақымдалған жерлерді арамен шақтыру арқылы емдейді.

Медицинада апитерапияның қолданылуы:

Аралар шығаратын емдік өнімдердің негізінде жақпа май, тұндырмалар, таблеткалар жасалады.

Ара уы холестеринді төмендетеді, атеросклерозға көмектеседі. Бірақ гемоглобинді керісінше өте тиімді, арттырады. Қабынуға қарсы агент ретінде Ара уы тірек-қимыл аппаратының, ревматизмнің және полиартриттің, соның ішінде ревматоидты артриттің ауруларын емдеуде әсіресе тиімді.

Қолдануға қарсы көрсеткіштер

- Апитерапия ара өнімдерін жеке төзбеушілікке байланысты, аллергия тудырады.
- Аққан
- Бүйрек аурулары
- Жүктілік кезінде
- Туберкулез

Лактация кезінде

Аралар өндіретін дәрілік заттардың негізінде майлар, инфузиялар, таблеткалар жасалады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 46беті

Барлық ара өнімдері биогендік стимулятор ретінде әрекет ететін және құнды емдік қасиеттері бар биологиялық белсенді заттар болып табылады. Олар ағзаға мүлдем зиянсыз, өйткені олардың жанама әсері жоқ, ауыр металдардың улары мен тұздарын жоюға көмектеседі, сонымен қатар радиопротекторлық әсер етеді.

Ара шаруашылығы өнімдері тиімділік пен төзімділікті арттырады, экстремалды жағдайларда таптырмас, иммундық жүйені нығайтады. Балдың басқа биологиялық белсенді ара шаруашылығы өнімдерімен композициялары ең үлкен нәтиже береді. Бал және басқа да ара өнімдері негізіндегі дәрілер көптеген елдерде медицинада медициналық және косметикалық өнеркәсіпте, диеталық тағам өндірісінде қолданылады.

Бал қолдану

Балды жергілікті қолдану тері ауруларына кеңінен қолданылады. Кейбір жағдайларда терінің зақымдалған аймағы табиғи балмен жағылады. Сонымен қатар, компресстер және жергілікті ванналар 20 - 40% бал ерітіндісі немесе жақпа қолданылады.

Мұрынға жергілікті қолдану таза балмен жасалады, оған анестезин немесе шырышты қабығына тітіркендіргіш әсерін азайтатын басқа заттар қосылады. Процедура жатқан күйде жүзеге асырылады. Шыны таяқшамен әрбір танауға балдың бір бөлігі енгізіледі. Дененің жылуынан бал еріп, шырышты қабықпен төмен қарай көмейдің жұтқыншағына қарай ағып, сіңеді. Процедура кезінде жағымсыз сезім пайда болуы мүмкін. Күніне 1-2 процедура орындалады. Олардан кейін үйде кем дегенде 2 сағат тұру ұсынылады.

Жергілікті ванналар үшін ара балының 30% ерітіндісі күн сайын тазартылған немесе қайнатылған суда дайындалады. Ерітінді қолайлы ыдысқа құйылады, оған дененің ауру бөлігі батырылады. Ерітінді температурасы 32 ° С аспауы керек. Процедураның ұзақтығы 20-30 минут. Күн сайын 1-2 процедураны орындаңыз.

Балдың ерітіндісімен компресстер терінің жарақаты немесе қабынуы кезінде қарапайым компресстер сияқты жасалады.

Ингаляция кезінде бал мұрынның және көмейдің шырышты қабығына ғана емес, сонымен қатар өкпеге де әсер етеді, ол арқылы қанға түседі. Осылайша, бал жергілікті бактерицидтік әсерге ғана емес, сонымен қатар тоникке де ие. Терапиялық ингаляцияны үйде жүргізуге болады, бірақ дәрігермен кеңесу қажет. Тозаңға аллергия болған жағдайда ингаляцияға қарсы.

Бал ерітінділерін аэрозольді құрылғылармен шашыратуға болады.

Бұл процедура кезінде балды микробқа қарсы және басқа да емдік элементтермен суарып, оның барлық өзіне тән емдік қасиеттерін сақтайды.

Электро- және фонофорез кезінде балдың емдік қолданылуы мүмкін. Бұл процедуралар арқылы дәрілік заттарды денеге тұрақты ток арқылы енгізу суда еріген заттың электролиттік диссоциациясына (молекулалардың бірнеше қарапайым бөлшектерге ыдырауы) негізделген. Молекулалар оң және теріс зарядты иондарға ыдырайды. Мұндай ерітінді арқылы гальваникалық ток өткенде, иондар зарядына байланысты сәйкес полюске ұмтылады: оң (катиондар) – анодқа, теріс (аниондар) – катодқа. Полюске жеткенде, бал барлық өзіне тән емдік қасиеттерін сақтай отырып, микробқа қарсы және басқа да емдік элементтермен суарылады.

Бал әжімдердің алдын алу және бет пен қол терісін тазарту үшін маскаларда қолданылады. Таза балды немесе басқа заттармен (глицерин, лимон шырыны, жұмыртқаның сарысы және т.б.) комбинациясын қолдану қажет, алайда бал қосылған маскалар розацеа кезінде қарсы. Басқа

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA -1979-	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы Дәріс кешені	044/66-09-( ) 48 беттің 47беті	

заттармен араласқан бал қол терісін жақсы жұмсартады, құрғақтық пен қабыршақтануды жояды, теріні дезинфекциялайды, тонусын жақсартады, балғындық, барқыт береді, әжімдерді тегістейді.

Масканы қолданар алдында алдымен бет терісін сумен немесе арнайы құралдармен тазалау керек. Бал маскаларын аптасына 1-2 рет 1-1,5 ай бойы қолдану ұсынылады.

Бет терісіне және «бал суына» өте пайдалы (2 стакан жылы суға 1 ас қасық бал).Түнде онымен бетіңізді 5-7 минут жуып, содан кейін сабынсыз жылы сумен шаю ұсынылады. «Бал суы» бет терісін жақсы нәрлендіреді, оны барқыт етеді.

Мумие – биологиялық текті шайырлы зат, тау жыныстарының жарықтары мен жарылған жерлерінен пайда болады.

Мумие - тегіс емес жасушалық немесе тегіс беті бар, қатты немесе серпімді консистенциялы, күшті тән бальзам иісі мен ащы дәмі бар пішінсіз кесек. Гималайда, Арабия, Иран, Моңғолия, Бирма, Ресей тауларында кездеседі. Мумиенің сулы ерітіндісін буландырғанда күйесіз жанып, 3,6% күл қалдыратын жабысқақ сығынды түзіледі. Ауада ол қалыңдайды. Қыздырғанда жұмсартады.

Мумиенің емдік әсері оның табиғи көп компонентті жануар құрамымен (шамамен 50 компонент) анықталады, бұл құралдың басқа емдік агенттерден артықшылығын береді. Мумиенің құрамында 28-ге жуық химиялық элементтер, 30 макро- және микроэлементтер, 10 түрлі металл оксидтері, қышқылдар, витаминдер - В12, В1 және т.б., эфир майлары, ара уы, шайыр тәрізді заттар бар. Мумиенің келесі әсер ету түрлері бар: адаптогендік, репаративті, бактерицидтік, бактериостатикалық, ынталандырушы, антиоксиданттық. Сонымен қатар, мумия метаболикалық процестерді жақсартады, қанның таңбалау құрамына ынталандырушы әсер етеді және асқазанның қышқыл түзу функциясына оң әсер етеді.

Ісірудің, қан кетудің, қан ұйығыштарының, хирургиялық тыртықтардың және сынықтардағы артық каллустың резорбциясын ынталандыратын препараттың жоғары резорбтивті белсенділігі байқалды.

Дерматовенерология және косметологияда мумие үсік шалу, күйік, тері жаралары, операциядан кейінгі баяу жаралар, төсек жаралары, трофикалық жаралар, тері аурулары (экзема, псориаз, аллергиялық аурулар, алопеция) үшін қолданылады.

Мумиені емдеу әдісін таңдау патологиялық жағдайдың түріне байланысты. Ішкі аурулар үшін мумиені ішке қабылдау жиі қолданылады. Тәуліктік доза науқастың жасына байланысты өзгереді. Күніне бір рет - таңертең, аш қарынға, тамақтанудан 20 - 30 минут бұрын алыңыз. Емдеу курсы 15-30 күн. Сыртқы жағынан мумие тері ауруларына, трофикалық жараларға, күйіктерге арналған ерітінділер мен майлар түрінде қолданылады; жұмсақ тіндердің ірінді-қабыну ауруларына арналған таза мумие қосымшалары түрінде. Тамшылар (10% ерітінді), компресстер және сулы ерітіндімен ысқылау, 0,1 г свеча, микроклизстердегі 0,5% сулы мумие ерітіндісі, 2 электродтан электрофорез арқылы 5% мумие ерітіндісін енгізу, мумие фонофорезі қолданылады.

Гелиотерапия (грек тілінен аударғанда **helios** — «күн»; **therapeia** — «емдеу») — емдік және профилактикалық мақсатта күн сәулесінің тікелей сәулеленуін (күн ваннасы деп аталатын) пайдаланатын климатотерапия әдісі.

Адам күн сәулесін түссіз көреді және тек арнайы құрылғылардың көмегімен сәуле қызыл, қызғылт сары, сары, жасыл, көк, индиго және күлгін компоненттерге бөлінеді. Күн сәулесінде инфрақызыл және ультракүлгін компоненттер де бар, бірақ олар көзге көрінбейді.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакогнозия кафедрасы		044/66-09-( )
Дәріс кешені		48 беттің 48беті

Күн сәулесінің әсерінен жұмыс қабілеті артады, дененің жалпы тонусы көтеріледі, қанның сапалық құрамы жақсарады. Ультракүлгін сәулелер адам ағзасын өте қажетті және пайдалы D витаминімен қамтамасыз етеді, сонымен қатар зиянды микробтарды жояды.

Ультракүлгін сәулеленудің күші тәулік бойы өзгереді. Кішкентай, күн шыққан кезден бастап, радиацияның күші, бірте-бірте артып, түсте максимумға жетеді және кешке қарай қайтадан төмендейді. Күндізгі уақытта күйіп қалуды теріс пайдаланудың қажеті жоқ.

Гелиотерапия денені қатайту және кейбір тері ауруларын емдеу үшін жүргізіледі: псориаз, экзема, нейродермит. Кез келген ультракүлгін сәулелердің әсерінен болғандай, бұл емдеуге байланысты белгілі бір қауіптер бар, соның ішінде терінің қартаюының және құрғаудың жеделдеу қаупі және тері қатерлі ісігінің даму қаупі.

4. Иллюстрациялық материалдар: ақпараттық

5. Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер

1.Косметология Ю.Ю. Дрибноход. – Ростов на Дону: Феникс,2019 - 828 с.

2.Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.

Қосымша әдебиеттер

1.Рахимов, Қ. Д. Фитофармакология. Фармакология - Тезаурус.: оқу құралы = Фитофармакология. Фармакология -Тезаурус : учеб. пособие /. - Алматы : ЖШС "Жания-Полиграф", 2015. - 528 с.

2.Развитие фитохимии и перспективы создания новых лекарственных препаратов. Кн. 3. Лекарственные формы фитопрепаратов и их фармакологическое изучение. Технология промышленного производства отечественных фитопрепаратов - Алматы : Ғылым, 2004. - 496 с.

3.Медетова, Л. Ш. Безеуге қарсы қолданылатын құрамында ихтиол бар емдік-косметикалық крем алу технологиясын жасау [Мjтін] : дис. ... мед. ғыл. магистрі акад. дәрежесін ізденуге арналған / Л. С. Медетова. - Шымкент : ОҚМА, 2019. - 69 бет. +эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды басылдымдар

1.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592с. <http://rmebrk.kz/book/1174521>

2.Есімова О.А.Дисперсті жүйелер негізіндегі косметикалық заттар: оқу құралы / О. А. Есімова, С. Ш. Құмарғалиева, Қ. Б. Мұсабеков; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2014. - 199 <https://elib.kaznu.kz/book/1449>

3.Дрибноход, Ю.Ю. Косметология. : Среднее медицинское образование - Изд. 3-е - Ростов н/Д: Феникс, 2019. - 828 с.<http://rmebrk.kz/book/1177774>

4.Эрнандес, Е.И., Марголина, А.А. Новая косметология. Основы современной косметологии. - М.: Косметика и медицина, 2017. - 592 с. Эрнандес, Е.И.,РМЭБ/<http://rmebrk.kz/book/1174521>

5.Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар:Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б /https://www.elib.kz/ru/search/read_book/57/

6.Сорокина, В. К. Косметология : пособие для врачей / В. К. Сорокина ; под редакцией Л. Н. Сорокина. — Санкт-Петербург : Фолиант, 2014. — 408 с. URL: <https://www.iprbookshop.ru/60920>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

- 1.Гирудотерапия дегеніміз не?
3. Апитерапия дегеніміз не?
4. Мумиемен емдеу мақсаттары?
- 5.Гелиотерапия дегеніміз не?